

**BEHEER-
RAPPORTAGE 2016**
inclusief uitvoerings-
informatie

INHOUDSOPGAVE

1. Leeswijzer	3
2. Beheerrapportage 2016	5
2.1 Waterveiligheid	6
2.1.1 Beleidsdoelen	7
2.2 Voldoende water	12
2.2.1 Beleidsdoelen	13
2.3 Schoon water	22
2.3.1 Beleidsdoelen	23
2.4 Organisatie	29
2.4.1 Wetterskip Fryslân op Koers	29
2.4.2 Innovatie	31
2.4.3 Duurzaamheid	31
2.4.4 Samenwerking	33
2.4.5 Internationale samenwerking	34
2.4.6 Assetmanagement	35
2.4.7 Educatiebeleid	35
2.4.8 Personeel	36
2.4.9 Overige ontwikkelingen in de bedrijfsvoering	40
3. Bijlagen	45
Bijlage 1: Realisatie van baten en lasten naar kosten- en opbrengstsoorten	46
Bijlage 2: Realisatie van netto kosten naar beleidsproducten	48
Bijlage 3: Lijst van verbonden partijen	49
Bijlage 4: Staat van vaste activa	50
Bijlage 5: Staat van vaste schulden	53

hoofdstuk 1
LEESWIJZER

LEESWIJZER

De beheerrapportage 2016 is een aanvulling op de jaarrapportage 2016. Deze beheerrapportage wordt, inclusief de uitvoeringsinformatie, vastgesteld door het dagelijks bestuur en ter informatie aan het algemeen bestuur aangeboden.

Beheerrapportage

In deze beheerrapportage is ons gerealiseerde beleid voor het begrotingsjaar 2016 in concrete maatregelen opgenomen. Dit beleid is verdeeld naar de programma's waterveiligheid, voldoende water, schoon water en organisatie.

Elk programma wordt kort ingeleid en geeft een overzicht van het dagelijks werk. Daarna volgen de belangrijkste concrete beleidsdoelstellingen voor 2016 en in hoeverre deze gerealiseerd zijn. De realisatie wordt ook weergegeven door een kleurcode.

■ DOELSTELLING IS GEREALISEERD

■ DOELSTELLING IS NIET IN 2016 BEHAALD, MAAR WORDT BEGIN 2017 GEREALISEERD

■ DOELSTELLING IS NIET VOLGENS BEGROTING GEREALISEERD

■ DOELSTELLING IS GEWIJZIGD IN SAMENSpraak MET BESTUUR OF VANUIT ANDERE OVERHEID

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

De verslaglegging over Maatschappelijk Verantwoord ondernemen (MVO) is met ingang van 2016 in de reguliere rapportage geïntegreerd. In de jaarrapportage is op hoofdlijnen over het onderwerp MVO gerapporteerd. In deze beheerrapportage wordt dieper ingegaan op de onderdelen people (paragraaf 2.4.8), planet (paragraaf 2.4.3) en profit (paragraaf 2.4.1).

Uitvoeringsinformatie

Conform het Waterschapsbesluit (artikelen 4.69 t/m 4.73) wordt jaarlijks bij de jaarrapportage de uitvoeringsinformatie opgesteld. Het dagelijks bestuur dient de uitvoeringsinformatie behorende bij de jaarrapportage 2016 vast te stellen. In de uitvoeringsinformatie moeten de volgende onderwerpen worden opgenomen:

- realisatie van baten en lasten naar kosten- en opbrengstsoorten;
- realisatie van netto- kosten naar beleidsproducten;
- de lijst van verbonden partijen;
- de staat van vaste activa;
- de staat van vaste schulden

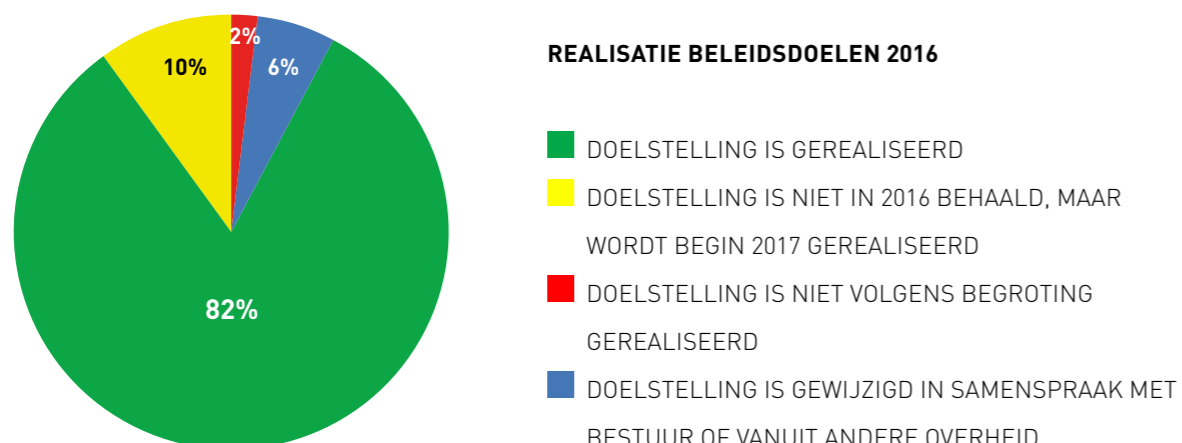
In bijlage één tot en met vijf zijn deze paragrafen opgenomen.

hoofdstuk 2
BEHEER-
RAPPORTAGE
2016

BEHEERRAPPORTAGE 2016

In dit hoofdstuk is per programma een inleiding, de realisatie van de concrete beleidsdoelstellingen, de realisatie van de netto lasten en de ontwikkeling van de kredietportefeuille opgenomen. De realisatie van de concrete beleidsdoelen is, naast een tekstuele toelichting, aangegeven met een kleurcode. Hieronder is de realisatie in kleurcodes samengevat:

2.1 WATERVEILIGHEID

Om Nederland duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit zee, meren of rivieren zijn in het deltaprogramma nieuwe veiligheidsnormen voor primaire waterkeringen ontwikkeld. Ook staan in het programma voorkeursstrategieën om de dijken en duinen aan de toekomstige veiligheidsnormen te laten voldoen. Via het Hoogwaterbeschermingsprogramma worden de verbeterwerken van de dijken geprogrammeerd en uitgevoerd. Deze zijn nodig zodat in 2050 alle waterkeringen aan de nieuwe normen voldoen. Bij het uitvoeren van de dijkverbeteringswerken wordt rekening gehouden met verwachte zeespiegelstijging.

Ons programma waterveiligheid richt zich op het beschermen van inwoners tegen overstrooming en wateroverlast door middel van waterkeringen. Door goed beheer, onderhoud, vergunningverlening en handhaving zorgt het waterschap ervoor dat dijken, duinen en kaden sterk en betrouwbaar blijven.

Kaden langs de boezem in Fryslân en het Groninger Westerkwartier beschermen de achterliggende polders tegen wateroverlast. Veel kaden zijn door de provincie aangewezen en genormeerd. Periodiek toetsen we of deze regionale waterkeringen nog aan de provinciale norm voldoen. Als er verbeteringen nodig zijn nemen we deze in het investeringsprogramma verbeterwerken regionale keringen op. Daarnaast richten we ons met de muskusrattenbestrijding op de veiligheid van de boezemkaden.

Dagelijks werk

Dagelijks voeren we het beheer over de volgende waterkeringen:

Langs het IJsselmeer en Waddenzee	164 kilometer
Op de Waddeneilanden Ameland, Terschelling en Schiermonnikoog	43,5 kilometer
Langs de boezem in Fryslân en het Groninger Westerkwartier	3.185 kilometer

Het beheer bestaat onder andere uit het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden en verbeterprojecten, toezicht houden, ontheffingen verlenen en muskusratten bestrijden.

2.1.1 Beleidsdoelen

Deltaprogramma (veiligheid, kust en waddengebied)

Door het uitvoeren van het deltaprogramma zorgen we er voor dat ons land de komende honderd jaar beschermd wordt tegen wateroverlast en over genoeg zoetwater beschikt. De nieuwe normering voor de primaire waterkeringen wordt in 2017 wettelijk verankerd.

PK 7: IMPLEMENTATIE NIEUWE NORMERING WATERVEILIGHEID

Doelstelling	Het bieden van veiligheid aan iedereen die woont, werkt en recreëert in het beheergebied, op basis van de veiligheidsnormen uit de Waterwet.					
Maatregel MP	Implementeren van de nieuwe normering voor de primaire waterkeringen binnen het werkgebied van Wetterskip Fryslân.					
PI	In 2016 wordt een implementatieplan met een aanpak en tijdsplanning voorgelegd aan het bestuur.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		Plan gereed	Start 4e toetsing			
Rapportage	Per 1 januari 2017 zijn de nieuwe normen voor de waterveiligheid opgenomen in de Waterwet. De nieuwe normering brengt ook nieuwe rekenregels en werkwijzen met zich mee. In het implementatieplan staan onze werkzaamheden beschreven waar aanpassingen nodig zijn en op welke termijn deze uitgevoerd kunnen worden. Het is niet gelukt om het plan in 2016 nog af te ronden vanwege extra inzet op andere projecten, zoals de zorgplicht en extra berekening voor de beheervisie Duinwaterkeringen. De eerste voorbereidingen zijn inmiddels gestart. De afronding vindt plaats voor de zomer van 2017.					

Overdracht keringen en opstellen beheervisie duinwaterkeringen

In het kader van efficiënt waterbeheer hebben de Unie van Waterschappen en het Rijk afgesproken dat primaire waterkeringen zoveel mogelijk in beheer komen bij de waterschappen.

PK 8: OVERDRACHT PRIMAIRE KERINGEN WADDENEILANDEN

Doelstelling	Het besluit over overname, onder voorwaarden, van het beheer en onderhoud van de primaire waterkeringen op de vier Friese Waddeneilanden is genomen.					
Maatregel MP	Wetterskip Fryslân neemt het primaire waterkeringbeheer van de primaire zeedijk op de Waddeneilanden over van het Rijk.					
PI	Verkennde besprekingen van de overname van het beheer van: <ul style="list-style-type: none"> • de primaire dijk op Vlieland en de primaire duinwaterkering van Vlieland • de primaire duinwaterkeringen van Terschelling en Ameland. 					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	start			voltooid		
Rapportage	De gesprekken met Rijkswaterstaat Noord-Nederland zijn gaande. Afgesproken is dat Rijkswaterstaat Noord-Nederland de regie neemt op dit proces. Door een directiewisseling zal naar verwachting in 2017 het initiatief worden genomen voor een gezamenlijke verkenning. Voor de dijkverbetering op Vlieland wordt verkend of we met onze beschikbare kennis bij kunnen dragen aan het dijkverbeteringsproject.					

PK 19: OPSTELLEN BEHEERVISIE DUINWATERKERINGEN

Doelstelling	Een beheervisie voor primaire duinwaterkeringen.					
Maatregel MP	Het ontwikkelen van een beheervisie voor de primaire duinwaterkeringen.					
PI	Een beheervisie duinwaterkeringen wordt opgeleverd voor bestuurlijke behandeling.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	start	gereed				

Rapportage In de beheervisie duinwaterkeringen beschrijven we op welke wijze het waterschap zorg draagt voor de primaire duinwaterkeringen die wij in beheer hebben. Ook wil het waterschap een beeld geven van de mogelijkheden voor dynamiek in de zeereep aan de hand van berekeningen van het benodigde zandvolume nu en in de toekomst. Deze berekeningen zijn conform planning in het eerste kwartaal 2016 uitgevoerd. Maar door de brede stranden van Schiermonnikoog bleek het nodig om nadere analyses met een geavanceerdere rekenmethode uit te voeren. De geavanceerde berekeningen zijn inmiddels afgerond. De beheervisie is op 17 januari 2017 voorgelegd aan het dagelijks bestuur. Vervolgens overleggen de belanghebbenden, waarbij ook de adviescommissie watersysteembeheer eilanden (Schiermonnikoog) wordt geraadpleegd. Daarna wordt de beheervisie ter inzage gelegd en voor de zomer ter kennisname aan de commissie van het algemeen bestuur voorgelegd.

PK 21: ACTUALISEREN BELEID VOORMALIGE ZEEDIJKEN

Doelstelling	Het bieden van veiligheid aan iedereen die woont, werkt en recreëert in het beheergebied, op basis van de veiligheidsnormen uit de Waterwet.					
Maatregel MP	(Her)beoordelen functie voormalige zeedijken in relatie tot de nieuwe normering uit de Waterwet (met name in de gevolgbeperving).					
PI	1. In 2017 is de functie van de voormalige zeedijken in relatie tot de nieuwe normering (met name in de gevolgbeperving) bekend.					
	2. In 2018 wordt inbreng geleverd voor actualisering van het beleid in de Provinciale Omgevingsvisie.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		start		gereed		

Rapportage Voor het bepalen van de functie van de voormalige zeedijken inclusief de afgewaardeerde primaire C waterkeringen (o.a. Noordelijke Lindedijk) geeft de provincie Fryslân samen met ons waterschap een opdracht voor berekeningen op basis van beschikbare informatie uit de nieuwe normering primaire waterkeringen. We verwachten dat deze berekeningen begin 2017 beschikbaar zijn. Op basis van de uitkomsten wordt nagegaan of een aanpassing van beleid nodig is.

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is onderdeel van het nationale Deltaprogramma. We zoeken met de provincie, Rijkswaterstaat, waterschappen, gemeenten en andere partijen naar samenwerkingsmogelijkheden om aan de veiligheidsnorm te kunnen voldoen, nu en in de toekomst.

Elke zes jaar vindt een wettelijke toetsing plaats van de primaire waterkeringen. Op basis van de resultaten van de derde Veiligheidstoets (2011) is samen met de Unie van Waterschappen en het Rijk de programmering opgesteld. Jaarlijks wordt dit programma geactualiseerd. Sinds de eerste programmering 2014-2019 werken de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân in dijkkring 6-verband samen aan de Project Overstijgende Verkenning Waddenzeedijken 2014-2016 (POV). Het doel van de POV is om, vooruitlopend op de daadwerkelijke start van de dijkversterkingsprojecten, één project overstijgende verkenning uit te voeren voor de Waddenzeedijken. In deze verkenning wordt onderzocht of er generieke, breed toepasbare oplossingen zijn die kunnen worden toegepast binnen dijkkring 6, maar mogelijk ook landelijk. Denk hier bij aan een combinatie van dijkversterkingen met kwelders, overslagbestendige dijken, brede dijken, innovatieve dijken en zand-suppleties. De resultaten van de POV Waddenzeedijken vormen het startpunt voor de afzonderlijke projecten. Recent is de programmering geactualiseerd voor de periode 2017 - 2022. Naast de POV staan voor ons ook de versterkingen tussen Koehool – West Holwerderpolder en West-Holwerderpolder – Lauwersmeer geprogrammeerd. In 2016 is de verkenning daarvan opgestart.

PK 10: HOOGWATERBESCHERMINGSPROGRAMMA (HWBP-2) DIJKEN EN KUNSTWERKEN (100% DIJKENREKENING)

Doelstelling	Het bieden van veiligheid aan allen die wonen, werken en recreëren in het beheergebied, op basis van de veiligheidsnormen uit de Waterwet.
Maatregel MP	Vorbereiding en uitvoering van dijkverbeteringen aan de primaire waterkeringen (37,6 km HWBP2) plus uitvoering koppelstuk bij Lemmer (2,2 km HWBP) en kunstwerken (5 stuks) die in de tweede veiligheidstoetsing 'onvoldoende' scoorden.
PI	Meerjarig programma dijkverbeteringen 2015 t/m 2018: <ul style="list-style-type: none"> dijkverbetering Ameland 16,6 km dijkverbetering Lemmer 2,9 km (plus 2,2 km (HWBP)) dijkverbetering Waddenzee 12,7 km
Rapportage	Het investeringsprogramma ligt meerjarig gezien op koers. Het project dijkverbetering IJsselmeerdijk en het project dijkverbetering Ameland zijn in de afgelopen periode het tweede uitvoeringsseizoen ingegaan. Het aangepaste uitvoeringsplan voor de dijkversterking Ameland heeft prima gewerkt. Het project Waddenzeedijk is in 2016 'dijk veilig' opgeleverd. Begin 2017 voeren we de restwerkzaamheden uit. Daarna volgt de financiële afronding. Met de toepassing van het innovatieve product Elastocoast zijn begin 2017 problemen vastgesteld. De aannemer is gevraagd dit te onderzoeken en met een herstelplan te komen.

PK 11: HOOGWATERBESCHERMINGSPROGRAMMA (HWBP) (10 % EIGEN BIJDRAGE WF)

Doelstelling	Het bieden van veiligheid aan iedereen die woont, werkt en recreëert in het beheergebied, op basis van de veiligheidsnormen uit de Waterwet.
Maatregel MP	Vorbereiden en uitvoeren van dijkverbeteringsprojecten. Deze projecten zijn afgestemd met de landelijke programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De projecten omvatten dijkvakken, die in de derde toetsronde 'onvoldoende' zijn getoetst.

PI	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering Lemsterhoek gekoppeld aan IJsselmeerkering Lemmer (2,2 km) (zie PK 10) De afronding van de Noorderhaven te Harlingen (0,2 km) Opstarten van de verkenningsfase van: <ul style="list-style-type: none"> Westholwerdorpolder - Lauwersmeer (11 km). Koehool - Westerholwerdorpolder (14 km). Opstarten verkenning Lauwersmeerdijk: Naar aanleiding van het monitoringsrapport van de KOAC-NPC over de status van de afgekeurde asfaltbekleding pakken we dit versneld op.
----	--

Rapportage	De financiële afwikkeling van het project Noorderhavendam Harlingen is klaar. Het plan van aanpak voor de verkenningsfase van de twee projecten tussen Koehool en Lauwersmeer is afgerond en goedgekeurd. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft de beschikking voor de verkenningsfase afgegeven. De verkenning is gestart. We zijn gestart met de voorbereiding van het plan van aanpak voor de verkenning van de Lauwersmeerdijk is gestart.
------------	--

PK 20: PROJECTOVERSTIJGENDE VERKENNING WADDENZEEDIJKEN IN HET KADER VAN HET HOOGWATERBESCHERMINGSPROGRAMMA

Doelstelling	Het onderzoeken van innovatieve mogelijkheden/oplossingen voor het bieden van veiligheid aan iedereen die woont, werkt en recreëert in het beheergebied.
Maatregel MP	Het uitwerken van twaalf onderzoeksplannen met betrekking tot drie innovatieve werkvelden: <ol style="list-style-type: none"> Dijkconcepten (procesinnovatie) Bekledingen (productinnovatie), Hydraulische Randvoorwaarden (innovatie in de conditionering), ten gunste van toekomstige dijkverbeteringsprojecten.
PI	Uitwerken onderzoeksplannen
Rapportage	De (her)beschikking van fase 2 van de POV- van het HWBP W is op 16 maart ontvangen tijdens een gezamenlijke bijeenkomst van de algemeen besturen van de drie samenwerkende waterschappen. Vervolgens hebben we gewerkt om het programma op te starten. Acht van de twaalf projecten zijn inmiddels opgestart. Ook hebben we de inrichting van de gezamenlijke projectbeheersing opgezet, samen met de drie waterschappen.

Veiligheidstoets en oevers en kaden

Eens in de zes jaar toetsen we of de regionale waterkeringen langs de Friese boezem en de boezem van het Groninger Westerkwartier aan de provinciale norm voldoen.

OK 1: DERDE VEILIGHEIDSTOETSING REGIONALE WATERKERINGEN (2016-2021)

Doelstelling Het bieden van bescherming tegen wateroverlast vanuit de Friese boezem. De regionale boezemkaden voldoen aan de provinciale veiligheidsnormen.

Maatregel MP De veiligheid van de regionale waterkeringen toetsen aan de provinciale normering. Per 2021 worden de resultaten van de derde toetsronde gerapporteerd.

PI Uitvoeren derde veiligheidstoetsing van de regionale waterkeringen.

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Plan van aanpak volgende toetsronde					Rapportage derde toetsronde

Rapportage Het plan van aanpak voor de derde Veiligheidstoetsing van de regionale waterkeringen is in concept gereed. De klankbordgroep is akkoord met de aanpak. Het aanpassen van de ICT structuur is van invloed op de planning van het project. In december zijn we gestart met de oplossing. In het voorjaar van 2017 leggen we het plan van aanpak aan het dagelijks bestuur voor. Naar verwachting heeft de vertraging bij het opstellen van het plan van aanpak geen invloed op het behalen van het einddoel (2021) van dit project.

OK 3: INVESTERINGSPROGRAMMA VERBETERWERKEN REGIONALE KERINGEN

Doelstelling De regionale boezemwaterkeringen (stedelijk en landelijk gebied) voldoen in 2027 aan de provinciale veiligheidsnormen uit het Waterhuishoudingsplan en de provinciale Waterverordening.

Maatregel MP Het voorbereiden en uitvoeren van het Investeringsprogramma verbeterwerken regionale waterkeringen.

PI Het gemiddelde aantal kilometer (50 km) verbeterde regionale waterkeringen.

Rapportage In 2016 is 55 km gerealiseerd in de volgende projecten: SOK Waterfront Burgum, It deel Akkrum fase 2A, Helomavaart Driewegsluis, Franekervaart (Franeker-Oosterlittens), De Potten fase 2, Drie Pollen, Gaastmeer 2e fase en een klein deel vanuit onderhoud lage kaden.

Regionale waterkeringen

Doelstelling vanuit het Waterbeheerplan is om het boezemwatersysteem robuust en veerkrachtig te maken. Voor een deel kan deze doelstelling worden gerealiseerd door de regionale waterkeringen risicogericht te ontwerpen.

OK 6: RISICOGERICHT ONTWERPEN REGIONALE WATERKERINGEN

Doelstelling Een robuust en veerkrachtig boezemwatersysteem.

Maatregel MP 1. Het actualiseren van de leidraad voor het ontwerpen van boezemkaden.
2. Het implementeren van het risicogericht ontwerpen in de leidraad.

PI In 2016 wordt de leidraad risicogericht ontwerpen afgerond en voorgelegd aan het dagelijks bestuur.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
start	gereed				

Rapportage De Leidraad risicogericht ontwerpen is afgerond en vastgesteld in het dagelijks bestuur van 15 november 2016.

Lokale keringen

Aan de randen van het beheergebied van het waterschap liggen buitendijkse gebieden. Door de verantwoordelijkheden voor het waterbeheer in deze gebieden beter te duiden verbetert de communicatie met de bewoners en gebruikers.

LK 4: VERANTWOORDELIJKHEDEN BUITENDIJKS VERDUIDELIJKEN

Doelstelling	Helderheid over verantwoordelijkheden voor het beheer en onderhoud van kaden in buitendijkse gebieden.					
Maatregel MP	Vaststellen verantwoordelijkheden voor waterstaatswerken in buitendijkse gebieden.					
PI	We gaan in samenwerking met de provincie, de betrokken gemeenten en Rijkswaterstaat de verantwoordelijkheden voor kaden in het buitendijks gebied bepalen: 1. In 2016 voor het IJsselmeergebied. 2. In 2016 voor kaden bij gemaal Vijfhuizen.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Rapportage verantwoordelijk- heden buitendijks					

Rapportage Op 26 april 2016 heeft het dagelijks bestuur ingestemd met het voorstel over de verantwoordelijkheden van het waterschap in de buitendijkse gebieden langs de Friese IJsselmeerkust. Het voorstel volgt het landelijk en provinciaal beleid dat aangeeft dat het waterschap geen taak heeft voor de veiligheid buitendijks. Ons waterschap neemt daarom het beheer en onderhoud van de kaden niet op zich. Het onderhoud blijft bij degenen die dat van oudsher doen. In het project Vijfhuizen hebben het waterschap en 'It Fryske Gea' (IFG) afspraken gemaakt over het gewoon en buitengewoon onderhoud van de kaden langs de buitendijkse uitwateringsgeul van het gemaal. De onderhoudsplichten van het waterschap en het IFG zijn in het projectplan vastgelegd en worden opgenomen in de legger.

Muskusrattenbestrijding

Muskusratten graven hun bouwen (holen) in boezemkaden. De aanwezigheid van grote bouwen heeft een negatief effect op de veiligheid die de boezemkaden bieden aan de achterliggende polder. Daarom proberen we de muskusrattenpopulatie zoveel mogelijk te beperken. Onze doelstelling is om de vangstresultaten in heel Fryslân (40 vanggebieden) onder de controledoelstelling van 0,25 vangsten/uur te houden. In de 40 vanggebieden die Fryslân telt, zijn in 2016 1.239 muskusratten gevangen. Hiervoor zijn 36.124 velduren ingezet. Dit komt overeen met 0,03 vangsten per uur en tevens 0,03 vangsten per kilometer oeverlengte. In alle 40 vanggebieden is de controledoelstelling van 0,25 vangsten per uur of minder gerealiseerd.

2.2 VOLDOENDE WATER

Met het programma voldoende water werken we aan een robuust watersysteem. Het programma Voldoende water is gericht op het beheer en onderhoud van zee- en poldergemalen, opmalingen, stuwen, inlaten en peilgebieden, hoofdwatergangen en spuisluizen. Een belangrijke taak is de uitvoering van het dagelijkse peilbeheer in de deelwatersystemen en boezem. Het watersysteem is ingericht voor een efficiënte vervulling van de functies landbouw, bebouwing, natuur, scheepvaart en recreatie. De werkzaamheden richten zich op het in goede staat houden van het watersysteem, de waterkwaliteit, de waterhoeveelheid en het grondwaterbeheer. Bij de waterhoeveelheid bestaat het reguliere werk onder meer uit:

- Regelen van de waterpeilen.
- Opstellen van peilbesluiten.
- Opstellen en actualiseren van de legger waterlopen en kunstwerken.
- Uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden aan watersystemen (zoals bijvoorbeeld hekkelen en baggeren), kunstwerken en gemalen.
- Uitvoeren van verdrogingsbestrijdingsprojecten.
- Verrichten van het grondwaterbeheer.
- Houden van toezicht en het verlenen van ontheffingen.

Naast het dagelijks peilbeheer voeren we projecten en maatregelen uit om de effecten van toekomstige klimaatveranderingen en bodemdaling op te vangen.

Het opstellen van peilbesluiten en het opstellen en actualiseren van de legger waterlopen en kunstwerken geven een juridische basis voor het dagelijkse beheer van de watersystemen. Ook maakt het duidelijk welke inspannings- en onderhoudsverplichtingen we met de bewoners hebben. Daarnaast stellen we watergebiedsplannen op. Door het uitvoeren van projecten past ons waterschap de inrichting van het watersysteem stelselmatig aan.

Dagelijks werk

De watersystemen in het beheergebied in goede staat houden. De werkzaamheden richten zich op de waterkwaliteit, de waterkwantiteit en het grondwaterbeheer. We beheren:

Gemalen	circa 980
Stuwen	circa 4.300
Inlaten	circa 4.000
Peilgebieden	circa 8.200
Hoofdwatergangen	circa 5.800 km
Spuisluizen	3

Voor de waterkwantiteit houden we ons bezig met onder meer: het regelen van de waterpeilen, opstellen van peilbesluiten, opstellen en actualiseren van de legger waterlopen en kunstwerken, uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden aan watersystemen (bijvoorbeeld hekkelen en baggeren) en gemalen, grondwaterbeheer, houden van toezicht en het verlenen van ontheffingen.

2.2.1 Beleidsdoelen

Waterbeheerplan 2016-2021

VO 48: OPSTELLEN WATERBEHEERPLAN 2016-2021

Doelstelling Het Waterbeheerplan heeft drie doelen:

- Afstemmen van het waterbeleid en -beheer met overheden en stakeholders;
- Richting geven aan het Meerjarenperspectief en de begroting in de planperiode;
- Informeren van ingelanden over de doelstellingen van het waterschap.

Maatregel MP Het vaststellen van het Waterbeheerplan 2016-2021.

PI Een vastgesteld Waterbeheerplan (WBP).

2015	2016	2017	2018	2019	2020
Een vastgesteld waterbeheerplan incl. reactienota					

Rapportage Op 15 maart 2016 heeft het dagelijks bestuur de Antwoordnota en de wijzigingen in het Waterbeheerplan (WBP) behandeld. Na bespreking in de gezamenlijke commissie op 4 april 2016 is het WBP definitief vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur op 19 april 2016. We hebben samen met de provincie Fryslân op 21 april een gezamenlijk persbericht uitgebracht en op 23 april een advertentie in de regionale dagbladen geplaatst. Het definitieve WBP 2016-2021 is te downloaden via de website van Wetterskip Fryslân.

Toekomstbestendig waterbeheer

Binnen het project Toekomstbestendig waterbeheer onderzoeken we de mogelijkheden om tot een robuust, duurzaam toekomstbestendig watersysteem te komen. Daarbij vormt de toekomstige betaalbaarheid een belangrijk aandachtspunt.

VO 49: TOEKOMSTBESTENDIG WATERBEHEER

Doelstelling Een op de langere termijn toekomstbestendig watersysteem, dat wil zeggen betaalbaar, klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en ecologisch verantwoord.

Maatregel MP Opstellen visie Watersysteem 2050, inclusief implementatieplan.

PI

1. Verkenning deelgebieden (inclusief burgerparticipatie).
2. Opstellen Visie Watersysteem 2050
3. Uitwerken implementatieplan aanpassingen van het watersysteem tot 2050

PI	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Verkenning en dialoog	Verkenning en dialoog			
2.	Startnotitie januari	Opstellen visie + besluitvorming			
3.		Start opstellen implementatieplan	Start opstellen implementatieplan	uitvoering	uitvoering

Rapportage De in 2016 uitgevoerde verkenningen voor het thema wateraanvoer worden in januari 2017 afgerond met een presentatie in het dagelijks bestuur. In november hebben we hierover gesprekken met de grondgebruikers gevoerd in de betreffende gebieden. Het eveneens in 2016 gestarte onderzoek naar de samenhang tussen de normering regionale wateroverlast en het gebruik van ontwerpcriteria bij de inrichting van watersystemen ronden we in maart 2017 af. Samen met de resultaten van de in 2015 afgeronde pilotstudies Toekomstbestendig waterbeheer (TBW) (Greidhoeke en Tjonger-Lende) hebben we voldoende bouwstenen beschikbaar om in 2017 te werken aan het opstellen van de lange termijnvisie TBW. In maart 2017 wordt daarvoor een Plan van Aanpak inclusief communicatieplan aan het dagelijks bestuur voorgelegd.

Uitwerken veenweidevisie

We gaan in het kader van de samen met de provincie Fryslân opgestelde veenweidevisie maatregelen treffen in het peilbeheer om de maaiveldddaling in de veenweidegebieden te vertragen.

VO 52: UITWERKING VEENWEIDEVISIE

Doelstelling Het uitvoeren van een waterbeheer dat de snelheid van maaiveldddaling zoveel mogelijk beperkt met inachtneming van de eisen van de grondgebruiksfuncties.

Maatregel MP

- Herziening van de peilbesluiten in gebieden met een actuele drooglegging die gemiddeld groter is dan 90 cm.
- Herziening van de peilbesluiten in de klei-op-veengebieden met introductie van hogere zomerpeilen en anticiperend peilbeheer.
- Opstellen van inrichtingsplannen en peilbesluiten voor pilotgebieden die kansrijk zijn voor een beheer gericht op het behoud van veen.
- In samenwerking met de landbouwsector wordt onderzocht hoe en onder welke condities onderwaterdrainage effectief kan worden ingezet.
- Gebiedsgericht onderzoek naar de kansen en mogelijkheden voor het saneren van hoogwatervoorzieningen.
- In 2018 evaluatie van de voortgang van de maatregelen ter uitvoering van de veenweidevisie.

PI

1. In 2016 starten de onderzoekpilots onderwaterdrainage en natte teelten en onderzoek effectiviteit hoogwatervoorzieningen, afronding in 2019.
2. 2016-2021: planvorming in de pilotgebieden uit de veenweidevisie.
3. 2016-2021: herziening peilbesluiten.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
Start onderzoeks pilots					

Rapportage

1. Er zijn zes proeflocaties ingericht met hogere peilen en onderwaterdrainage en hier zijn we gestart met de monitoring. In het kader van Better Wetter zijn we gestart met een pilot natte teelten waarbij naast de teelt ook wordt gekeken naar productontwikkeling en vermarkting. De studie naar de effectiviteit naar de hoogwatervoorzieningen is gestart en wordt in het eerste kwartaal van 2017 afgerond.
2. Voor de kansrijke gebieden zijn door de provincie de eerste verkennende gesprekken gevoerd met de stakeholders in deze gebieden over de waarden en kansen die men ziet voor deze gebieden.
3. Voor de herziening van de peilbesluiten voor het veenweidegebied zijn we gestart met het ontwikkelen van flankerend beleid. Hierin worden de uitgangspunten voor de door te voeren peilwijzigingen vooraf vastgesteld.

Watergebiedsplannen

Samen met de streek stellen we watergebiedsplannen op voor de deelsystemen in het beheergebied. In een watergebiedsplan staat in hoofdlijnen hoe het watersysteem in het gebied ingericht moet gaan worden en welke beheermaatregelen nodig zijn.

VO 4: WATERGEBIEDSPANNEN

Doelstelling Kwantificeren en lokaliseren van de beleidsopgaven per gebiedsblok.

Maatregel MP Samen met de streek opstellen van watergebiedsplannen (WGP's). Hierin zijn integraal uitgewerkt: het Gewenst Peilbeheer en de verschillende wateropgaven (normering regionale wateroverlast, droogtebestrijding, Europese Kaderrichtlijn Water, knelpuntenbeheer en onderhoud).

PI Eind 2016 zijn drie watergebiedsplannen opgesteld.

t/m 2015	2016	2017	2018	2019	2020
16	3			1	

Rapportage

Het opstellen van het watergebiedsplan Koningsdiep Oost is herstart in het najaar van 2016 en ronden we voor de zomer van 2017 af. Het opstellen van het WGP Greidhoeke heeft enig oponthoud gehad door de pilot voor Toekomst Bestendig Waterbeheer (TBW) in het gebied, maar is in 2016 voortvarend herstart. Het WGP hebben we nu nagenoeg klaar. In 2017 volgt de afsluitende streekbijeenkomst. Daarna bieden we het plan aan voor bestuurlijke vaststelling. WGP Zuidelijke Veenpolders is opgesteld. De vaststellingsprocedure van WGP Zuidelijke Veenpolders is aangehouden door ontwikkelingen in het uitvoeringsplan voor de Veenweidevisie. De criteria in het uitvoeringsplan van de Veenweidevisie hebben mogelijk invloed op het gewenste peilbeheer. Zodra er duidelijkheid is, herstarten we de vaststellingsprocedure. Het opstellen van watergebiedsplan Noordelijk Westergo (voorheen Swarte Haan - Ropta e.o.) is vooruit geschoven naar 2019 en wordt afgestemd op de gebiedsontwikkeling Franeker-Harlingen.

Herziening peilbesluiten

De waterpeilen in het beheergebied zijn vastgelegd in peilbesluiten. We actualiseren de peilbesluiten regelmatig. De wijzigingen die voortkomen uit de watergebiedsplannen nemen we nu mee in de peilbesluiten.

VO 5: HERZIENING PEILBESLUITEN

Doelstelling	Herziening van peilbesluiten.					
Maatregel MP	Opstellen van nieuwe peilbesluiten voor gebieden waarvoor een watergebiedsplan is vastgesteld.					
PI	Voor drie gebieden met een watergebiedsplan is een herzien ontwerp-peilbesluit opgesteld.					
	t/m 2015	2016	2017	2018	2019	2020
	8	3	3	3	2	
Rapportage	Na de zomer van 2016 zijn we gestart met het opstellen van de peilbesluiten Appelscha, Twijzel en Alde Feanen. Naar verwachting zijn de peilbesluiten voor de zomer van 2017 klaar voor de vaststellingsprocedure. Het opstellen van het peilbesluit voor het gebied van WGP Gaasterlân vroeg meer capaciteit dan vooraf was ingeschat. Eind 2016 is het WGP Gaasterlân afgerond en begin 2017 wordt het aangeboden voor bestuurlijke vaststelling.					

Beheervisie deelsystemen

Als waterbeheerder leggen we onze visie en uitgangspunten voor de inrichting, beheer en onderhoud van de watersystemen vast in een beheervisie. De beheervisie is afgestemd op provinciaal beleid en richtinggevend voor het werk van ons waterschap.

VO 55: BEHEERVISIE DEELSYSTEMEN

Doelstelling	Een duurzaam en kosteneffectief peilbeheer dat zo goed mogelijk aansluit bij verschillende vormen van land- en watergebruik.					
Maatregel MP	Het opstellen van een beheervisie voor de watersystemen in het landelijk gebied.					
PI	Beheervisie gereed in 2017.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		Bestuursofferte en voortgangsmemo	Beheervisie gereed			

Rapportage	Op 17 mei is de bestuursofferte voor het opstellen van de beheernota voor de boezem en de deelsystemen in het dagelijks bestuur behandeld. De beheernota is bedoeld om de doorwerking van strategisch beleid (bijv. Veiligheidsplan II, KRW beslisnota) naar tactisch planniveau (bijv. watergebiedsplannen) en operationeel planniveau (bijv. onderhoudsplannen) te versterken. De beheernota dient er ook toe het overzicht, de samenhang en integraliteit van beleid te bevorderen. Inmiddels zijn we gestart met het opstellen van de beheernota. Het dagelijks bestuur wordt in het voorjaar van 2017 geïnformeerd over de voortgang en inhoud van de beheernota. De vaststelling van de beheernota is voorzien in het tweede kwartaal van 2017.
------------	---

Integraal onderhoudsplan waterlopen

We voeren het onderhoud van waterstaatswerken op een efficiënte planmatige wijze uit. Daarbij maken we een afweging tussen risico's, prestaties en kosten. Het onderhoud leggen we transparant vast in een onderhoudsplan.

VO 57: INTEGRAAL ONDERHOUDSPLAN WATERLOPEN

Doelstelling	Het in stand houden van de waterinfrastructuur op een zodanige wijze dat deze geen belemmeringen heeft voor het bedienen van de functies, waarbij de aan- en afvoer van water in acht wordt genomen evenals het gebruik van de waterinfrastructuur als vaarweg.					
Maatregel MP	Actualiseren van het onderhoudsplan waterlopen met de volgende onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> a. Klein en groot onderhoud waterlopen (hekkelen en baggeren) b. Onderhoud natuurvriendelijke oevers c. Onderhoud vispassages d. Onderhoud beschoeiingen 					
PI	<ul style="list-style-type: none"> a. Planonderdeel klein en groot onderhoud 2016 gereed b. Planonderdeel natuurvriendelijke oevers 2016 gereed. c. Planonderdeel vispassages 2017 gereed d. Planonderdeel beschoeiingen 2018 gereed 					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		a en b gereed		c gereed	d gereed	
Rapportage	Planonderdeel a. en b. zijn gereed. Planonderdeel c. wordt in 2017 afgerond en planonderdeel d. in 2018. Het integraal beheer en onderhoudsplan wordt daarna in 2018 afgerond.					

Peilbeheer van de Friese boezem

De boezem is het grootste en belangrijkste watersysteem in het beheergebied. In een beheervisie en het peilbesluit worden de visie en uitgangspunten voor de inrichting, (peil)beheer en onderhoud van dit watersysteem vastgelegd. De beheervisie en het peilbesluit worden afgestemd op provinciaal beleid en zijn richtinggevend voor het werk van het waterschap.

VO 51: PEILBEHEER VAN DE FRIESE BOEZEM

Doelstelling Het doel is een duurzaam en kosteneffectief peilbeheer dat zo goed mogelijk aansluit bij verschillende vormen van land- en watergebruik.

Maatregel MP

1. Een beheervisie voor de boezem opstellen.
2. Het peilbesluit Friese Boezem actualiseren.
3. De Provincie Fryslân adviseren over de provinciale boezemvisie.

PI

1. Beheervisie boezem gereed in 2017.
2. Peilbesluit gereed in 2018.
3. Advies op de boezemvisie gereed in 2017.

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.		Vorbereiding beheervisie	Beheervisie gereed			
2.			Vorbereiding peilbesluit	Peilbesluit gereed		
3.		Deelname aan opstellen boezemvisie	Advies boezemvisie gereed			

Rapportage Op 17 mei is de bestuursofferte voor het opstellen van de beheernota voor de boezem en deelsystemen in het dagelijks bestuur behandeld. De beheernota is bedoeld om de doorwerking van strategisch beleid (bijv. Veiligheidsplan II, KRW beslisnota) naar tactisch planniveau (bijv. planvoorbereiding uitvoeringsprojecten) en operationeel planniveau (bijv. onderhoudsplannen) te versterken. De beheernota dient er daarnaast toe het overzicht, de samenhang en integraliteit van beleid te bevorderen. Inmiddels zijn we gestart met het opstellen van de beheernota. Het dagelijks bestuur wordt in het voorjaar van 2017 geïnformeerd over de voortgang en inhoud van de beheernota. De vaststelling van de beheernota is voorzien in het tweede kwartaal van 2017.

Rapportage Het opstellen van de provinciale boezemvisie wordt geïntegreerd in het proces van de provinciale omgevingsvisie. De provincie Fryslân en het waterschap hebben afspraken gemaakt over de actieve betrokkenheid van het waterschap bij het opstellen van de omgevingsvisie. De eerste bijeenkomsten over de boezemvisie starten in het voorjaar van 2017.

Evaluatie en Herijking Veiligheidsplan

Regelmatig toetst ons waterschap de kans op wateroverlast in de boezem en deelsystemen. In de toetsing worden nieuwe klimaatscenario's en andere ontwikkelingen meegenomen. De uitvoering van maatregelen om wateroverlast te voorkomen evalueert het waterschap om indien nodig tijdig bij te sturen.

VO 54: EVALUATIE EN HERIJKING VEILIGHEIDSPAN II

Doelstelling Het voorkomen van wateroverlast bij extreme regenval, zodat schade en overlast zoveel mogelijk wordt beperkt.

Maatregel MP

1. Studie afweging noodbemaling en nieuwe ontwikkelingen boezem.
2. Evalueren van Veiligheidsplan II.
3. Herijken van Veiligheidsplan II.

PI

1. Rapportage aanvullend onderzoek gereed in 2016.
2. Evaluatie van Veiligheidsplan II gereed in 2018.
3. Herijking van Veiligheidsplan II gereed in 2021.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
			Rapportage Nood- bemaling en ontwikkelingen boezem	Evaluatie rapport Veiligheids- plan	

Rapportage In het amendement, dat bij de besluitvorming over het Veiligheidsplan II in december 2014 is aangenomen, werd gevraagd om een aanvullend onderzoek uit te voeren naar noodbemaling en nieuwe ontwikkelingen voor de afwatering van de boezem. Omdat diverse relevante ontwikkelingen nog niet zijn afgerond c.q. opgestart (zoals plan Holwerd aan zee en de pompproef Lauwersoog) en op dit moment wordt voldaan aan de veiligheidsnormen heeft het dagelijks bestuur in de commissievergadering van 4 april 2016 aangegeven dat een onderzoek op dit moment niet veel toevoegt aan de bestaande informatie. Het dagelijks bestuur volgt de ontwikkelingen nauwgezet en zodra enige voortgang te melden is, wordt in overleg met het algemeen bestuur invulling gegeven aan het in het amendement gevraagde onderzoek. De commissie heeft met deze koers van het dagelijks bestuur ingestemd.

Het tegengaan van wateroverlast in de boezem en deelsystemen

In navolging van het 2014 vastgestelde Veiligheidsplan II wordt een maatregelenpakket in boezem en deelsystemen uitgevoerd om wateroverlast te voorkomen door middel van Vasthouden, Bergen en Afvoeren. Naast de uitvoering van inrichtingsmaatregelen wordt ook het operationele peilbeheer van boezem en deelsystemen geoptimaliseerd.

VO 53: HET TEGENGAAN VAN NEGATIEVE EFFECTEN VAN DROOGTE EN VERZILTING

Doelstelling Het tegengaan van negatieve effecten van droogte en verzilting door het zoveel mogelijk bufferen van zoet water, het op niveau houden van de grondwatervoorraden en door afspraken te maken over de verdeling van water bij extreme droogte.

Maatregel MP

1. De voorzieningenniveaus voor zoetwater samen met provincie en gebruikers vaststellen.
2. Onderzoek met de provincie naar het gebruik van grondwater en de instrumenten die aangepast of ontwikkeld kunnen worden om het in standhouden en versterken van de strategische grondwatervoorraad te bevorderen.
3. Het uitvoeren van maatregelen in kwetsbare gebieden om de vraag naar zoetwater te beperken, de grondwateraanvulling te bevorderen en de kwetsbaarheid voor droogte en verzilting te verminderen door zuiniger en efficiënter watergebruik.

PI

1. Voorzieningenniveau gereed in 2021.
2. Evaluatie en aanpassing grondwaterbeleid in 2017 en 2018.
3. Maatregelen uitvoeren t/m 2021

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Start pilots voorzieningenniveau					
2.			Evaluatie grondwater beleid	Actualisatie grondwater beleid		
3.		p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

Rapportage

In het Deltaprogramma Zoetwater hebben de waterbeheerders in Nederland afgesproken welke maatregelen getroffen worden om de gevolgen van watertekorten in de toekomst te beperken. Het vergroten van de watervoorraad in het IJsselmeer is een van de maatregelen om watertekort te voorkomen. In de verschillende regio's rondom het IJsselmeer is het streven om zuiniger en efficiënter met het gebruik van water om te gaan om watertekorten zo lang mogelijk te voorkomen.

Als communicatiemiddel naar gebruikers van water in de regio is het concept van het voorzieningenniveau ontwikkeld (inmiddels wordt de term waterbeschikbaarheid gebruikt). Met 'waterbeschikbaarheid' wordt meer duidelijkheid gegeven over het optreden van mogelijke watertekorten en de verantwoordelijkheden van waterschap en de watergebruikers. Het is voor de watergebruiker van belang om te weten waar men aan toe is en waarop men kan rekenen in normale en droge situaties. Omdat het om een nieuw begrip gaat in het waterbeheer is landelijk afgesproken in pilots te oefenen met de 'waterbeschikbaarheid'. In het kader van Toekomstbestendig Waterbeheer hebben we in 2016 drie pilots uitgevoerd waarin aspecten van waterbeschikbaarheid zijn onderzocht. Het gaat om hoogwatercircuits in veenweidegebieden, opmalingen in vrij afstromende gebieden en verziltingsgevoelige gebieden in het noorden van het beheergebied. De pilots zijn nagenoeg afgerond. Met de verkregen inzichten wordt input geleverd voor de TBW-visie die in 2017 wordt opgesteld.

We voeren samen met onze partners de onderstaande maatregelen uit:

- Het landelijke project 'Sparwater' onderzoekt de mogelijkheden om in de gebieden langs de Waddenzee kust verzilting tegen te gaan en de zoetwatervoorraad te vergroten. In de omgeving van Franeker neemt ons waterschap met onder andere de LTO-noord deel aan een pilotmaatregel.
- Ons waterschap onderzoekt samen met Vitens en Staatsbosbeheer de mogelijkheden om polderwater op Terschelling te infiltreren in het duingebied. Hiermee kan de zoetwaterbel in de duinen vergroot worden (t.b.v. drinkwaterwinning) en verdroging van de natuur in de duinen worden tegengegaan. Als dit kansrijk is wordt het project ingediend voor een bijdrage uit het Deltafonds.
- In de gebiedsontwikkeling Dulf-Mersken werken we samen met de provincie aan het vergroten van de zoetwatervoorraad. Daarvoor vindt een herinrichting van de zandwinput Nij Beets plaats. Dit project ontvangt een bijdrage uit het Deltafonds.

In december 2016 zijn het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur door een memo geïnformeerd over de stand van zaken van de Deltaprogramma's IJsselmeer en Zoetwater.

Project Vijfhuizen

De bouw van het Gemaal Vijfhuizen is onderdeel van de integrale gebiedsontwikkeling Ferwerderadiel Fernijt. Wij hebben de verantwoordelijkheid voor de realisatie van het gemaal. Na beëindiging van de gebiedscommissie zijn wij ook, op basis van een samenwerkingsovereenkomst met deelnemende partijen, verantwoordelijk voor de aan- en afvoer van en naar het gemaal. Het plan betreft de inzet van het gemaal voor boezem- en polderbemaling, aanleg van natuurvriendelijke oevers in de aanvoerroute en integratie met doelen op het gebied van recreatie en infrastructuur. Het gemaal heeft een belangrijke functie in de vismigratie tussen Waddenzee en binnenwater en zorgt voor de realisatie van een zoet-zout gradiënt in het buitendijkse gebied. In het buitendijkse gebied sluit het project aan op het verkwelderingsproject 'Fan swiet nei sâlt' van It Fryske Gea.

VO 25: PROJECT VIJFHUIZEN

Doelstelling	De klimaatverandering zorgt voor meer neerslag en een stijgende zeespiegel. Om hierop in te spelen, staan in het WBP 2010-2015 maatregelen voor Vasthouden, Bergen en Afvoeren van water.
Maatregel MP	Realisatie van het project Vijfhuizen waarbij er een gemaal wordt gebouwd met een capaciteit van 4,2 m ³ /s.
PI	In het verlengde van besluitvorming in 2014: Opstarten en doorlopen procedure nieuw projectplan en vergunningen t.b.v. starten bouw gemaal in 2017.
Rapportage	Voor het project Vijfhuizen heeft bestuurlijke afstemming tussen ons waterschap, provincie, It Fryske Gea en gemeente Ferwerderadiel geleid tot de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst op 30 mei 2016. Hierin zijn afspraken vastgelegd over de scope, de projectorganisatie en de financiën. Het projectplan Waterwet, het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning zijn onherroepelijk vastgesteld. De grondaankopen ten behoeve van het wegen- en waterlopenbestek zijn op één na formeel afgerond. Er zijn gesprekken gaande om deze laatste aankoop via minnelijke verwerving af te ronden, waarbij medewerking wordt verleend aan de uitvoering. Een eventuele toepassing van de gedoogplicht schort de uitvoering niet op. De werkafspraken zijn met aanliggende eigenaren en gebruikers vastgelegd.

Rapportage	In het kader van de samenwerkingsovereenkomst zijn wij opdrachtgever voor het gemaalbestek en het wegen en waterlopenbestek. Het gemaalbestek is definitief gegund aan Jansma Drachten BV en er is met de uitvoering begonnen. Het wegen en waterlopenbestek is definitief gegund aan Jelle Bijlsma BV te Giekerk. De uitvoering van het wegen- en waterlopenbestek is begin maart gestart. Het ontwerp van het gemaal is getoetst aan nieuwe golfrandvoorwaarden voor primaire keringen. De consequenties zijn zowel technisch als financieel in beeld gebracht. Het ontwerp is aan de nieuwe randvoorwaarden aangepast en wordt conform uitgevoerd. Dit betekent dat er een aanvullend krediet wordt aangevraagd bij het algemeen bestuur om de bijkomende kosten te kunnen dekken. De website www.gemaalvijfhuizen.nl is met projectinformatie online gegaan. Vooraf aan de uitvoering is op 14 december 2016 een informatiebijeenkomst voor omwonenden georganiseerd.
------------	--

Verdrogingsbestrijding natuur

In en om kwetsbare natuurgebieden worden samen met de provincie en andere betrokkenen maatregelen genomen om de verdroging tegen te gaan. We richten ons op maatregelen in het peilbeheer.

VO 12: VERDROGINGSBESTRIJDING NATUUR

Doelstelling	Bijdragen aan de afname van het areaal verdroogde natuur.
Maatregel MP	Aanpassen van waterhuishoudkundige condities in en om gebieden met verdroging.
Prestatie 2016	In acht deelgebieden van verschillende watergebiedsplannen worden anti-verdrogingsmaatregelen voorbereid en/of uitgevoerd
Rapportage	Voor de deelgebieden op Schiermonnikoog en Vlieland zitten de anti-verdrogingsmaatregelen in de afrondende fase. In het derde kwartaal van 2016 zijn de anti-verdrogingsmaatregelen in deze deelgebieden definitief afgerond. De anti-verdrogingsmaatregelen in de deelgebieden van Terschelling zitten in de uitvoerende fase. Hetzelfde geldt voor de twee deelgebieden in Twijzelmieden. Voor de deelgebieden in de Dulf en de Hemrikker Schar geldt dat de bestekvoorbereiding van de anti-verdrogingsmaatregelen gereed is. Uitvoering van de maatregelen voor deze deelgebieden zijn gestart en worden eind 2017 afgerond.

Stedelijk waterbeheer

Op grond van de Waterwet en het provinciale Waterschapsreglement maken We afspraken met gemeenten over het onderhoud van het stedelijk water en de overdracht van de kunstwerken in het stedelijk gebied. In de overeenkomsten staan de betreffende waterstaatkundige objecten (wateren, gemalen, stuwen) en de hoeveelheid achterstallig onderhoud vermeld.

VO 35: OVERDRACHT UITVOERING ONDERHOUD IN BEBOUWD GEBIED

Doelstelling Overdracht en implementatie van het waterbeheer in de bebouwde gebieden van de gemeenten.

Maatregel MP Er zijn afspraken gemaakt met gemeenten over de overdracht van het waterbeheer in bebouwd gebied naar Wetterskip Fryslân. Er wordt uitvoering gegeven aan de gemaakte afspraken.

PI

- De afspraken met de gemeenten zijn geformaliseerd.
- Na akkoord van de gemeenten worden de gemaakte afspraken nagekomen.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
gemeenten akkoord			overdracht geïmplementeerd		

Rapportage Alle gemeenten hebben de overeenkomst getekend. De financiële tegemoetkomingen over 2016 zijn volgens afspraak aan de gemeenten verstrekt.

Wateractieve stad

Het waterschap en de gemeenten onderzoeken samen de knelpunten en kansen om de negatieve effecten van de klimaatontwikkeling in de bebouwde gebieden tegen te gaan. Waar maatregelen worden uitgevoerd wordt rekening gehouden met ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid.

VO 60: WATERACTIEVE STAD

Doelstelling Het tegengaan van de effecten van klimaatontwikkeling in de bebouwde gebieden en het waterbewustzijn onder burgers vergroten.

Maatregel MP Uitvoeren van maatregelen om bebouwde gebieden klimaatbestendig te maken en het waterbewustzijn onder burgers te vergroten.

PI Start 3 projecten wateractieve stad.

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Dialogo opstarten integrale aanpak					
2.	Stresstests uitvoeren					
3.	Pilot in een gemeente					

Rapportage PI 1: Eind 2016 is het FBWK bestuurlijk vastgesteld. In november zijn de profielen voor de aan te trekken aanjagers per thema vastgesteld in het PBOW-smal. In 2017 zal e.e.a. zijn beslag moeten krijgen. Ook zal 2017 zal het actieplan klimaatverandering worden opgesteld waarin het opstarten van de communicatie als eerste stap wordt gezien.
PI 2: In 2016 is een start gemaakt met het uitvoeren van de stresstest Fryslân. Er heeft een onderzoek plaatsgevonden naar klimaatadaptatie in Leeuwarden. De uitvoering van de stresstest loopt tot juni 2018.
PI 3: We zijn partner in het project Steenbreek. Daarnaast zijn we partner in de pilot Ontwikkeling Portmarge zone Leeuwarden

Duurzame Zoetwatervoorziening (o.a. Deltaprogramma's IJsselmeergebied en Zoet water)

Het Deltaprogramma heeft als doel ons land nu en in de toekomst te beschermen tegen hoog water. Ook voorziet het programma in het op orde houden van de zoetwatervoorziening. Daarbij spelen veel aspecten een rol, zowel op het gebied van leefomgeving en economie als op het vlak van natuur, landbouw en recreatie.

VO 45: UITWERKING DELTAPROGRAMMA IJSSELMEER

Doelstelling Het voorkomen van wateroverlast bij extreme regenval, zodat schade en overlast zoveel mogelijk wordt beperkt.

Maatregel MP

- Een bijdrage aan het opstellen van het nieuwe peilbesluit en het operationeel peilbeheer van het IJsselmeer door Rijkswaterstaat.
- Een bijdrage aan de provinciale MIRT-verkenning IJsselmeerkust.

PI

1. Peilbesluit en operationeel peilbeheer gereed in 2017.
2. MIRT-verkenning gereed in 2016.

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.		Memo stand van zaken Delta-programma	Zienswijze peilbesluit en operationeel peilbeheer			
2.		MIRT-verkenning gereed				

Rapportage In het Deltaprogramma IJsselmeer hebben de waterbeheerders rond het IJsselmeer afspraken gemaakt met Rijkswaterstaat over het peilbeheer van het IJsselmeer. Deze afspraken worden uitgewerkt in een nieuw peilbesluit voor het IJsselmeer. We zijn betrokken bij het opstellen van het peilbesluit. Het peilbesluit gaat uit van een tijdelijke waterstandsverhoging (op het huidige zomerpeil) in het voorjaar en een flexibel peilbeheer in de winter en zomer binnen afgesproken marges. Het toepassen van flexibel peilbeheer vergroot de watervoorraad van het IJsselmeer en biedt betere mogelijkheden om in te spelen op extreme waterstanden op het IJsselmeer. Naast de voordelen van het gewijzigde peilbeheer zijn er voor enkele waterschappen (niet voor ons) rondom het IJsselmeer consequenties voor hun HWBP-opgaven en de afwatering. De vaststelling van het peilbesluit is voorzien in 2017. Door de hogere voorjaarswaterstand kunnen negatieve effecten optreden voor de buitendijks gelegen natuurgebieden langs de Friese IJsselmeerkust.

Rapportage In de provinciale pré-MIRT-verkenning gaan provincie, natuurbeheerders, gemeenten en ons waterschap na welke maatregelen getroffen moeten worden om deze effecten te compenseren. Ook worden koppelkansen onderzocht op het gebied van recreatie en toerisme en andere aspecten. De eerste fase van de MIRT verkenning (pré-MIRT) is in 2016 afgerond en de besluitvorming daarover vindt plaats in de streekagenda Súdwesthoeke. In 2017 wordt de MIRT-verkenning verder uitgewerkt. Definitieve besluitvorming over uit te voeren maatregelen is voorzien voor 2019. In december 2016 is het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur door een memo geïnformeerd over de stand van zaken van het Deltaprogramma IJsselmeer.

Watertoets en provinciale omgevingsvisie

Om de kans op overstromingen, wateroverlast en slechte waterkwaliteit te verkleinen is een goede afstemming tussen waterbeheer, milieu en ruimtelijke ordening van belang. We nemen actief deel in de ruimtelijke planvorming van provincie en gemeenten (omgevingsvisie en omgevingsplannen) en adviseren de gemeenten via de watertoets over de wateraspecten bij bestemmingsplannen.

VO 58: WATERTOETS

Doelstelling Versterken van de afstemming tussen waterbeheer en ruimtelijke ordening.

Maatregel MP Evalueren van de watertoets.

PI Evaluatierapport gereed in 2016.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020

Evaluatierapport gereed

Rapportage De evaluatie van de watertoets richt zich op de effectiviteit van het instrument op verschillende aspecten in de relatie tussen waterbeheer en ruimtelijke ordening. Parallel aan deze evaluatie wordt in samenwerking met de provincie gekeken naar de effectiviteit van de watertoets m.b.t. voldoende hoog bouwen (vloerhoogte). De rapportage is vastgesteld in het dagelijks bestuur van 13 december 2016. De aanbevelingen uit de evaluatie worden meegenomen in de bijdrage aan de provinciale Omgevingsvisie, diverse verordeningen (in het kader van de Omgevingswet) en indien nodig in een latere actualisatie van de Leidraad watertoets (inclusief de verkenning naar 'voldoende hoog bouwen' door provincie in samenwerking met het waterschap). Eind maart komt het verbeterplan en de daarbij te maken keuzes ter besluitvorming op de agenda van het dagelijks bestuur.

VO 59: PARTICIPEREN IN PROVINCIALE RUIMTELIJKE PLANVORMING

Doelstelling Waterbeheer en ruimtelijke ordening beter op elkaar afstemmen.

Maatregel MP Bestuurlijk en ambtelijk inbreng leveren in de provinciale omgevingsvisie.

PI Inbreng op Omgevingsvisie.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Deelname aan proces omgevingsvisie	Deelname aan proces omgevingsvisie			

Rapportage In samenwerking met de provincie Fryslân hebben we een plan van aanpak opgesteld voor het in gezamenlijkheid opstellen van een Bouwsteen Water voor het Koersdocument (en uiteindelijk de Omgevingsvisie). Behandeling van een bestuursmemo over de planning en het proces van de totstandkoming van de omgevingsvisie is behandeld in het dagelijks bestuur van 6 september 2016. In het vierde kwartaal van 2016 is in samenspraak met het dagelijks bestuur een conceptmemo opgesteld over onze ambities met betrekking tot de Omgevingsvisie. Deze wordt in het eerste kwartaal van 2017 door het dagelijks bestuur vastgesteld en vervolgens bij de provincie ingediend. Ook hebben de Friese gemeenten en de provincie Fryslân een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld om te komen tot een dialoog over vijf integrale onderwerpen alsook een gezamenlijke set van uitgangspunten voor de omgevingsvisie én voor de gemeentelijke omgevingsplannen. In het eerste kwartaal 2017 sluiten we ons hierbij aan.

Opstellen beleidsregels voor integrale legger

De beleidsregels voor de integrale legger bevatten de actuele waterkwaliteitseisen en -profielen voor bijvoorbeeld wateren, kunstwerken (stuwen, inlaten en dergelijke) en (regionale) keringen.

VO 50: OPSTELLEN VAN BELEIDSREGELS TEN BEHOEVE VAN DE INTEGRALE LEGGER

Doelstelling Het aanvullen van de legger met doelstellingen voor ecologie, waterkwaliteit en vaarwegbeheer. Daarvoor moeten eerst de beleidsregels worden aangevuld en vastgesteld, die vervolgens leidend zijn bij het opstellen van de legger.

Maatregel MP Het opstellen van een legger waarin de actuele waterkwaliteitseisen en -profielen, vaarwegprofielen en de ecologische functievervulling (o.a. beleidsuitgangspunten Ecologie) afgestemd zijn en integraal verwerkt.

PI Het opstellen van beleidsregels en daarna het opstellen van de legger.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vaststellen beleidsregels integrale legger en opstellen integrale legger op basis van de beleidsregels.	Opstellen integrale legger op basis van de beleids- regels.	Procedure voor het vaststel- len van de integrale legger voor het gehele beheer- gebied.			

Rapportage Een concept van de beleidsregels is klaar. Vanwege de complexiteit van de materie en de interne afstemming die daarbij nodig was, heeft dit langer geduurd dan was voorzien. De beleidsregels worden in januari door het dagelijks bestuur inspraakrijp verklaard waarna de inspraak plaatsvindt. Na vaststelling door het algemeen bestuur (juli 2017) wordt de integrale legger opgesteld op basis van de beleidsregels.

Recreatief medegebruik

De infrastructuur van het watersysteem leent zich uitstekend voor diverse vormen van recreatie. Wetterskip Fryslân verleent (onder voorwaarden) medewerking aan recreatief medegebruik van haar eigendommen.

VO 44: RECREATIEF MEDEGEBRUIK

Doelstelling	Het benutten van kansen op het gebied van recreatie en het versterken van de relatie met burgers.					
Maatregel MP	Kleinschalig recreatief medegebruik mogelijk maken.					
PI	Realisatie van minimaal één eigen initiatief tot recreatief medegebruik met een kleinschalig karakter.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	1	1	1	1	1	1
Rapportage	In 2016 is een bijdrage geleverd aan: <ul style="list-style-type: none"> • Koningspad XL: boek ten behoeve van wandelnetwerk met daarin werken van Wetterskip Fryslân op de route. • Borden EHRI Woudagemaal: Europese organisatie van samenwerkende industriële erfgoederen • Rondleidingen gemalen Ropta, Hooglandgemaal, Dongerdielen. • Elfsteden Bijenlint 					

2.3 SCHOON WATER

Het programma Schoon water richt zich op een goede waterkwaliteit van alle oppervlaktewateren in het beheergebied. Al lange tijd werkt het waterschap aan het terugdringen van vervuiling van het oppervlaktewater door verontreinigende stoffen. Hierbij moet de kwaliteit van het oppervlaktewater aan chemische normen voldoen. Sinds de introductie van de Kaderrichtlijn Water zijn er naast chemische doelen ook concrete ecologische doelen gesteld. Bijvoorbeeld voor de visstand en de aanwezigheid van waterplanten. Deze normen zijn afgestemd op de ruimtelijke functies van gebieden. Een bijzondere categorie vormen de wateren met de functie zwemwater. Hier gelden namelijk ook bacteriële normen en normen voor blauwalg. Belangrijke opgaven voor het verbeteren van de waterkwaliteit zijn de natuurvriendelijke inrichting van het watersysteem, het verminderen van de emissies van nutriënten en bestrijdingsmiddelen en het terugdringen van het lozen van afvalwater door de recreatievaart.

Door het reguleren van emissies door het verlenen van vergunningen, het houden van toezicht, het uitvoeren van inrichtingsprojecten (zoals het verbeterprogramma regionale waterkeringen) en het zuiveren van afvalwater, levert het waterschap een belangrijke bijdrage aan het behalen van de gestelde doelen. Hiervoor zijn echter ook bijdragen van anderen noodzakelijk. In 2016 is de delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater ondertekend door een groot aantal partijen. Deze partijen committeren zich hiermee aan een groot aantal acties om de waterkwaliteit en de zoetwatervoorziening te verbeteren. Op regionaal niveau werken we nauw samen met de agrarische sector binnen het deltaprogramma agrarisch waterbeheer.

Dagelijks werk

Het hoofddoel is zorgen voor een goede ecologische en chemische kwaliteit van het oppervlaktewater. Het dagelijkse werk omvat bijvoorbeeld: verlenen van vergunningen, toezicht en handhaving, onderzoek van de waterkwaliteit, verwijderen van verontreinigde waterbodems, aanleggen van natuurvriendelijke oevers en vispassages en natuurvriendelijk onderhoud.

Het waterschap heeft het beheer over:

Waterlichamen Kaderrichtlijn Water	24
Waterlichamen in Natura 2000	6
Officiële zwemwaterlocaties	32

De zuiveringstaak van Wetterskip Fryslân bestaat uit de zuivering van het afvalwater van huishoudens en bedrijven uit de gemeentelijke rioleringen.

Het waterschap heeft het beheer over:

Rioolwaterzuiveringsinstallaties	27
Persleiding	circa 800 kilometer
Persgemalen	275
Slibontwateringsinstallaties	1

2.3.1 Beleidsdoelen

Om te bepalen of het oppervlaktewater voldoet aan de eisen en om de effectiviteit van beleid en maatregelen vast te kunnen stellen, wordt de waterkwaliteit gemonitord. Dit wordt gedaan binnen het meetnet van Wetterskip Fryslân. Op 175 meetpunten in het gebied monitoren we de waterkwaliteit structureel. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan voor het bepalen van de kwaliteit van zwemwateren en KRW-waterlichamen en de waterkwaliteit in stedelijk gebied. Het meetnet levert een bijdrage aan het landelijke meetnet voor gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in landbouwgebieden.

Monitoring en maatregelen zwemwater

WK 30: MONITORING ZWEMLOCATIES

Doelstelling	De zwemwaterlocaties binnen het beheergebied van het waterschap voldoen aan de Europese zwemwaterrichtlijn.					
Maatregel MP	Het waterschap monitort de zwemwaterkwaliteit op zwemwaterlocaties en stelt jaarlijks een beoordeling op.					
PI	Jaarlijkse rapportage over de zwemwaterkwaliteit.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Idem	Jaarlijkse rapportage zwemseizoen	Idem	Idem	Idem	Idem
Rapportage	De monitoring van de zwemwaterkwaliteit heeft in het zwemseizoen plaatsgevonden. De rapportage over de zwemwaterkwaliteit en de beoordeling zijn in december 2016 door het dagelijks bestuur behandeld.					

WK 18: MAATREGELEN ZWEMWATER

Doelstelling	De zwemwaterlocaties binnen het beheergebied van het waterschap voldoen aan de Europese zwemwaterrichtlijn					
Maatregel MP	Actualiseren zwemwaterprofielen en uitvoeren maatregelen zwemwaterprofielen					
Prestatie 2016	Voor tien zwemwaterlocaties worden de zwemwaterprofielen geactualiseerd. In deze profielen worden maatregelen vastgelegd. We voeren de regie over het uitvoeren van de maatregelen uit de zwemwaterprofielen					
Rapportage	In 2016 zijn voor tien zwemwateren verbeteringsmaatregelen opgesteld in de zwemwaterprofielen en bestuurlijk vastgesteld. Met de gemeenten en beheerders van de zwemwaterlocaties zijn afspraken gemaakt over de uit te voeren maatregelen die in de zwemwaterprofielen zijn opgenomen.					

Voortgang Kaderrichtlijn Water

In het waterbeheerplan en waterhuishoudingsplan hebben Wetterskip Fryslân en de provincie Fryslân de uitvoering van een pakket inrichtingsmaatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit vastgelegd. In 2016 is gestart met het uitvoeren van de KRW-maatregelen voor de periode 2016-2021. Deze maatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispassages, zijn vooral gericht op het verbeteren van de ecologische toestand. Ze dragen bij aan het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Naast het uitvoeren van inrichtingsmaatregelen in het watersysteem worden onderzoeks- en beleidsmaatregelen uitgevoerd. Op basis hiervan kunnen we bepalen welke aanvullende maatregelen na 2021 nodig zijn om de doelen van de KRW te kunnen halen.

WK 8: STROOMGEBIEDBEHEERPLAN (SGBP3)

Doelstelling	Het voorbereiden van het derde SGBP 2022-2027.					
Maatregel MP	Evalueren ecologische doelen KRW-waterlichamen. Actualiseren KRW-factsheets.					
PI	Plan van aanpak voor de evaluatie van de KRW-doelen					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		Voor- bereiding	Voor- bereiding	Concept- doelen en factsheets	Ontwerp- doelen en factsheets	Definitieve doelen en factsheets
Rapportage	De voorbereiding ligt op schema. In 2016 is een bestuursofferte opgesteld. Deze is eind 2016 door het dagelijks bestuur behandeld. In 2017 wordt de aanpak verder inhoudelijk uitgewerkt. Afstemming van taakverdeling en planning vindt plaats met de provincie Fryslân en andere partners in deelstroomgebied Rijn-Noord en Nedereems.					

WK 27: WATERKWALITEITSDOELEN OVERIGE WATEREN

Doelstelling	Volgens landelijke methodiek vastgestelde waterkwaliteitsdoelen voor overige wateren.					
Maatregel MP	Adviseren aan de provincies over doelen voor overige wateren.					
PI	In 2019 worden de doelen in ontwerp vastgesteld en in 2020 definitief.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Voorbereiding					
Rapportage	Afstemming met de provincie over planning en taakverdeling heeft plaatsgevonden. De provincie stelt in samenwerking met het waterschap een plan van aanpak op en is trekker van het proces. Het waterschap heeft een adviserende rol. De inhoudelijke uitwerking is inmiddels gestart.					

WK 16 WATERKWALITEIT KRW-WATERLICHAMEN

Doelstelling Goede toestand van de waterkwaliteit, uiterlijk in 2027.

Maatregel MP Natuurvriendelijk inrichten van watersystemen en het betere vispasseerbaar maken van sluizen, stuwen en gemalen. Zodanig, dat de inrichting van de watersystemen en de kunstwerken niet belemmerend is voor het bereiken van de ecologische doelen

PI

1. a) aanleg ondiepe zones meren
b) aanleg ondiepe zones Alde Feanen
2. aanleg natuurvriendelijke oevers boezemkanalen
3. herprofilieren beken
4. verbreden KRW-hoofdwatergangen
5. verbreden overige hoofdwatergangen
6. aanleg natuurvriendelijke oevers KRW-hoofdwatergangen
7. maalkommen
8. KRW-vispassages

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1a.		20 ha	10 ha	10 ha	10 ha	10 ha
1b.		20 ha		50 ha		
2.		15 km	10 km	10 km	10 km	10 km
3.		10 km	10 km	5 km	5 km	5 km
4.		10 km	10 km	10 km	10 km	10 km
5.		10 km	10 km	10 km	10 km	10 km
6.		10 km	10 km	5 km	5 km	5 km
7.		1	1	1	1	1
8.		10	10	10	8	8

Rapportage In 2016 is een groot deel van de resterende KRW-opgaven van 2009-2015 afgerond. Daarnaast is gestart met de uitvoering van de opgaven voor de planperiode 2016-2021. In totaal zijn er meer kilometers en iets minder hectares gerealiseerd dan in de PI voor 2016 is opgenomen. In de meerjarige programmering is opgenomen dat de doelstellingen binnen de totale periode gerealiseerd worden.

Emissies en waterkwaliteit

Het grootste deel van verontreiniging van oppervlaktewater is afkomstig uit diffuse bronnen. In 2016 is het actieplan emissies opgesteld. Dit plan richt zich specifiek op emissies die tot overschrijding van waterkwaliteitsnormen leiden. Het terugdringen van emissies vanaf agrarische erven en percelen en vuilwater uit de recreatievaart zijn de speerpunten uit het actieplan emissies. We werken op verschillende manieren aan het terugdringen van deze emissies. Het is de bedoeling van het deltaprogramma agrarisch waterbeheer (DAW), dat de landbouwsector zelf door middel van concrete uitvoeringsprojecten actief bijdraagt. Maatregelen die bijdragen aan het terugdringen van de genoemde emissies kunnen met subsidie van de provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân worden uitgevoerd. De regionale subsidieregeling hiervoor is in 2016 opengesteld. Daarnaast blijft het wettelijke instrument van handhaven op deze emissies onverminderd van kracht. Ook zetten we in op adequate voorlichting en zoeken we samen met de branche gezocht naar nieuwe effectieve en bedrijfsvriendelijke maatregelen om uit- en afspoeling te voorkomen.

WK 12: AANPAK DIFFUSE BRONNEN

Doelstelling Beperken van de invloed van diffuse bronnen op de chemische en ecologische toestand van oppervlakte- en grondwater.

Maatregel MP De regionale aanpak van diffuse bronnen baseren op het actieprogramma emissies en nationaal beleid zoals de tweede nota duurzame gewasbescherming 2013.

Prestatie 2016 Drie projecten of communicatietrajecten zijn uitgevoerd.

Rapportage In het derde kwartaal is de inhoud van het actieplan besproken met verschillende belanghebbenden binnen de landbouw en de recreatievaart. De opmerkingen van de verschillende belanghebbenden zijn verwerkt in de definitieve versie van het actieplan emissies. In september is de conceptversie van het actieplan toegelicht in het algemeen bestuur. In december is de definitieve versie van het actieplan emissies door het algemeen bestuur vastgesteld. Twee projecten om emissies van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten te reduceren zijn ingediend, vastgesteld en tot uitvoering gebracht. De DAW-coördinator leverde eind 2016 een werkplan voor 2017 in, met daarin een voorstel voor emissiebeperkende maatregelprojecten. In het eerste kwartaal van 2017 neemt de stuurgroep hierover een besluit.

WK 25: ERFAFSPOELING

Doelstelling	Verminderen van lozingen als gevolg van erfafspoeling.					
Maatregel MP	Uitvoeren convenant erfafspoeling.					
PI	Opstellen en implementeren uitvoeringsprogramma					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Uitvoerings- programma					
Rapportage	Op 4 oktober is het project 'Schoon Erf Schoon Water' gestart met als doel in het jaar 2021 de erfafspoeling te verminderen bij 1800 melkveehouders. Eind december 2016 hebben 100 deelnemers zich aangemeld, terwijl LTO met Wetterskip Fryslân een resultaat van 500 deelnemers had afgesproken. Wetterskip Fryslân stuurt binnen het project actief op ambtelijk en bestuurlijk niveau om de gemaakte afspraken na te komen, maar is deels afhankelijk van de deelnemende partners.					

Sanering waterbodems

In 2016 werkten we aan het waterbodemsaneringsprogramma voor de periode 2016-2020, dat samen met de provincie Fryslân is opgesteld. Het programma omvat een aantal saneringen die in deze periode op zeven locaties worden uitgevoerd. Hiermee zijn in Fryslân zowel de ernstige en spoedeisende waterbodemsaneringen met humane risico's als de locaties met ecologische en verspreidingsrisico's gesaneerd. Deze saneringen vallen nog onder de reikwijdte van de Wet bodembescherming en komen in aanmerking voor een Rijksbijdrage oplopend tot 90%.

WK 15: WATERBODEMSANERING

Doelstelling	Verontreinigde waterbodems leveren geen ecologische en verspreidingsrisico's.					
Maatregel MP	Uitvoeren waterbodemsaneringen.					
PI	De sanering van de waterbodemsanering van de Dokkumer Ie in Leeuwarden wordt in 2016 voorbereid.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Voorbereiding					
Rapportage	De voorbereiding van de sanering is in 2016 afgerond en het werk is aanbested. De aannemer start met de uitvoering in januari 2017. De verwachte oplevering van het werk is in april 2017.					

Beheersen van invasieve exoten

Het is voor ons belangrijk om de aanwezigheid van invasieve exotische waterplanten in de watersystemen beheersbaar te krijgen en te houden, zodat de schade beperkt blijft. De afgelopen jaren nemen de problemen met grote watervlinder toe. Ook andere invasieve exotische plant- en diersoorten kunnen schade toebrengen aan het watersysteem. Daarom is in 2016 beleid ontwikkeld dat erop is gericht nieuwe invasieve soorten tijdig te herkennen en, waar nodig en mogelijk, te bestrijden.

WK 26: EXOTISCHE PLANT- EN DIERSOORTEN

Doelstelling	Beperken van overlast of schade als gevolg van de aanwezigheid van invasieve exotische plant- en diersoorten.					
Maatregel MP	Het waterschap onderzoekt met welke inrichtings- en beheermaatregelen de vestiging en verspreiding van exoten zoveel mogelijk kan worden beperkt.					
PI	Beleidsnotitie en bestrijdingsplan zijn vastgesteld.					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Beleidsnotitie en bestrijdings- plan ter vaststelling voorleggen					
Rapportage	De nota plaagsoorten is vastgesteld door het dagelijks bestuur op 6 september 2016.					

Samenwerking waterketen

Om de inzameling, het transport en de zuivering van afvalwater zo doelmatig mogelijk uit te voeren, werkt het waterschap nauw samen met de partners in de waterketen. Eind 2016 is het nieuwe Fries bestuursakkoord waterketen voor de periode 2016-2021 afgesloten. De uitvoering van het akkoord start in 2017. Daarnaast voeren we ook zelfstandige projecten uit voor het verder verhogen van de doelmatigheid en het verbeteren van de energieprestaties.

WAK 2: SAMENWERKING IN DE WATERKETEN

Doelstelling Verhogen van de doelmatigheid en duurzaamheid in de waterketen.

Maatregel MP Samenwerken binnen het Fries bestuursakkoord waterketen (FBWK).

PI Voortgang conform maatregelpakket uit het FBWK 2.

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.		Vaststellen FBWK 2016-2020				
2.		Uitvoeringsprogramma FBWK 2016-2020				

Rapportage Het FBWK2016-2020 is door alle Friese waterketenpartijen ondertekend in het provinciaal bestuurlijk overleg water op 17 november 2016. De uitvoering start in 2017.

WK 29: OPTIMALISATIE ZUIVERINGSBEHEER

Doelstelling Het verhogen van de kwaliteit en het verlagen van de kosten en kwetsbaarheid gericht op een toekomstbestendige inrichting van het zuiveringsbeheer.

Maatregel MP Optimaliseren bedrijfsvoering zuiveringsbeheer.

PI

1. Automatisering rioolwaterzuiveringen
2. Geavanceerde procesregelingen
3. Uitwerken regiekamerconcept

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.			4 rwzi's	3 rwzi's		
2.		Pilot geavanceerde procesregelingen	Pilot geavanceerde procesregelingen	Implementatie geavanceerde procesregelingen bij rendabele rwzi's		
3.		Uitwerken concept centrale proceskamer	Realisatie centrale proceskamer	Implementatie centrale proceskamer -concept		

Rapportage De pilot geavanceerde procesregelingen is opgestart. Daarna wordt bepaald of de geavanceerde procesregeling kosteneffectief ingezet kan worden op andere locaties. In 2016 is de 'blauwdruk' voor de centrale proceskamer opgesteld.

Zuiveringen en energie efficiëncymaatregelen

Energie speelt een belangrijke rol bij het verhogen van de duurzaamheid en doelmatigheid van de waterketen. In 2009 is de branchevereniging (Unie van Waterschappen) de meerjarenaafsprake (MJA-3) aangegaan met als doelstelling het halen van 30% energie-efficiëntie in 2020 ten opzichte van 2005, specifiek voor de taak waterzuiveringen. Deze doelstelling is in 2016 gewijzigd. Voor 2017 tot en met 2020 wordt nu gewerkt aan 8% energie-efficiency voor alle activiteiten van het waterschap. Voor de planperiode 2017-2020 is hiervoor door Wetterskip Fryslân een nieuw energie-efficiency plan (EEP) opgesteld. Belangrijk voor het halen van deze doelstelling is het

realiseren van de energiefabriek Leeuwarden en het plaatsen van zonnepanelen op de rioolwaterzuiveringen. In het kader van het energiebeleid wordt hierover in 2017 een besluit genomen.

WAK 9: ENERGIE-EFFICIENCY MAATREGELEN

Doelstelling Het realiseren van een duurzamere en doelmatige waterketen.

Maatregel MP Wetterskip Fryslân voldoet aan de doelstellingen die vastgelegd zijn in de meerjaren afspraak energie (MJA-3).

PI In 2016 gaan we in samenwerking met plannen, beheer watersystemen en de energie coördinator een nieuw energie efficiency plan (EEP) opstellen voor de periode 2017 -2020.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
------	------	------	------	------	------

Opstellen EEP 2016-2020

Rapportage Het EEP is in 2016 door het dagelijks bestuur vastgesteld en de maatregelen zijn in de investeringsbegroting meegenomen. In het EEP gaan we uit van een positief besluit over de realisatie van de energiefabriek. Mocht het bestuur anders besluiten dan zullen er andere maatregelen genomen moeten worden om de doelstellingen van het EEP te realiseren.

Optimalisatie slibketen

Als onderdeel van het integraal zuiveringsplan 2013 (IZP) is de slibstrategie van Wetterskip Fryslân vastgesteld. In 2016 is de afzet van het zuiveringsslib aanbesteed. Vanaf 2017 wordt het slib verwerkt door Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). Zij drogen en verbranden het slib. De asresten zullen vanaf 2018 worden bewerkt, zodat een groot deel van het daarin aanwezige fosfaat wordt teruggewonnen. Via de energiefabriek willen we de hoeveelheid slib en daarmee de kosten voor afzet verder verminderen. Daarnaast kan de energiefabriek aan derden biogas gaan leveren. Het besluit over de energiefabriek wordt in 2017 genomen.

WAK 12: SLIBVERWERKING

Doelstelling Doelmatige en duurzame verwerking zuiveringsslib.

Maatregel MP Uitwerken van nieuwe slibverwerking.

PI Nieuwe slibverwerking in de planperiode.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
------	------	------	------	------	------

Selectie markt- partijen	Levering slib aan nieuwe eindverwerker
Bepalen wijze voorverwerking zuiveringsslib	

Rapportage De aanbesteding van de eindverwerking van slib vanaf 1 januari 2017 is in juni gegund aan Slibverwerking Noord-Brabant op basis van de criteria die door het dagelijks bestuur zijn vastgesteld. Op basis van de ingediende prijzen zijn de scenario's energie/ grondstoffenfabriek opnieuw doorgerekend. De definitieve keuze voor een doelmatige en duurzame voorverwerking wordt in 2017 aan het bestuur voorgelegd binnen de kaders van het vast te stellen energiebeleid.

'Nieuwe' stoffen

De afgelopen tien jaar is er steeds meer aandacht gekomen voor 'nieuwe' stoffen in het effluent van zuiveringsinstallaties zoals medicijnresten, hormoonverstorende stoffen en antibioticaresistente ziekteverwekkers. De waterschappen, drinkwaterbedrijven en het Rijk ontwikkelen samen een integrale aanpak voor het terugdringen van de emissies van geneesmiddelen naar het oppervlaktewater. Alle ketenpartijen dragen hieraan bij. In de komende jaren moet Wetterskip Fryslân bepalen op welke rioolwaterzuivering eventueel extra gezuiverd moet worden vanwege nieuwe stoffen.

WK 28: NIEUWE PROBLEEMSTOFFEN

Doelstelling Duidelijkheid over voorkomen van nieuwe probleemstoffen in het oppervlaktewater, de rol van de rwzi's en de eventueel benodigde maatregelen.

Maatregel MP Rapportage over belangrijkste emissies van medicijnresten naar het oppervlaktewater en de mogelijkheden om deze emissies terug te dringen.

PI De rapportage is in 2016 klaar

2015	2016	2017	2018	2019	2020

Rapportage bronnen en
mogelijke maatregelen

Rapportage In 2016 is een rapportage over medicijnresten in het beheergebied van Wetterskip Fryslân opgesteld. Er loopt een landelijk onderzoek naar rioolwaterzuiveringen die een grote invloed hebben op de waterkwaliteit. De rapportage van Wetterskip Fryslân zal op de resultaten van dit onderzoek worden geactualiseerd en opnieuw aan het dagelijks bestuur en algemeen bestuur worden aangeboden.

2.4 ORGANISATIE

De organisatie van Wetterskip Fryslân blijft volop in ontwikkeling en beweging. Een belangrijke doelstelling is het verder verbeteren van de efficiency en resultaatgerichtheid van de organisatie, de klantgerichtheid, de bestuursresponsiviteit en het omgevingsbewustzijn. Maatschappelijk verantwoord ondernemen komt onder meer terug in doelstellingen op het gebied van samenwerking met onze maatschappelijke partners, duurzaamheid en omgaan met het energievraagstuk. Bovendien kijkt de belastingbetaler kritisch naar Wetterskip Fryslân en stelt steeds hogere eisen aan maatschappelijke verantwoording en dienstverlening. Het gegeven dat wij werken met belastinggeld geeft een urgentie om de kosten van de uitvoering van onze taken zoveel mogelijk terug te dringen.

Wetterskip Fryslân werkte in 2016 aan belangrijke speerpunten uit het bestuursprogramma, zoals innovatie, duurzaamheid, (internationale) samenwerking en organisatieontwikkeling. Het waterschap werkt aan deze doelstellingen met tal van maatregelen. Hieronder wordt ingegaan op de gerealiseerde maatregelen in 2016.

2.4.1 Wetterskip Fryslân op Koers

In 2016 werkte het waterschap verder aan de verwezenlijking van de concernvisie samenstromen. Hierin is aangegeven in welke richting de organisatie zich de komende jaren ontwikkelt. Deze ontwikkeling vindt in de volle breedte van de organisatie plaats. Belangrijke onderdelen van de organisatieontwikkeling zijn het invoeren van proces- en projectgericht werken en Wetterskip Fryslân in Balans Vooruit.

Proces- en projectgericht werken

Met proces- en projectgericht werken wil Wetterskip Fryslân op een kosteneffectieve en voorspelbare manier naar een gedefinieerd resultaat toewerken. Samenwerking tussen betrokken organisatieonderdelen in het kader van het behalen van het resultaat staat daarbij voorop. In 2012 is gestart met het programma proces- en projectgericht werken. Op 1 juli 2016 is dit programma beëindigd. De programma-

organisatie, die hiervoor was ingericht, is ontbonden. Diverse hoofdprocessen (inrichten/reoveren watersystemen, aanleggen/reoveren waterzuivering-systemen, aanleggen/reoveren primaire keringen, inkopen van werken, inkopen van goederen & diensten, onderhouden van watersystemen en primaire keringen, onderhouden van waterzuiveringsystemen, vergunningverlening, handhaving) zijn geoptimaliseerd en ingevoerd. Dit heeft diverse grote en kleine verbeteringen opgeleverd. De afronding van de projecten markeert het startpunt voor de verdere doorontwikkeling van processen naar permanente verbetering. Op die manier worden ook de processen voor het managen van klantcontacten en ondersteunen bestuursrelaties verbeterd. Enkele complexe proces- en ICT-implementaties lopen door na 2016, waaronder beheer watersystemen en primaire keringen en documentbeheer.

De maatregelen en de daar aan gekoppelde baten van de procesoptimalisaties vormen belangrijke ingrediënten van de eerste fase van het nieuw financieel perspectief. De proces- en ICT-implementaties dragen de komende jaren bij aan het realiseren van de al ingerekende besparingen.

Wetterskip Fryslân in Balans Vooruit

Wetterskip Fryslân in balans Vooruit is uitgevoerd om te voldoen aan de aanvullende financiële taakstelling. Met de opdracht van het bestuur om te komen tot aanvullende bezuinigingen is de al lopende ontwikkeling waar mogelijk versneld. Hierbij is over de volle breedte gekeken naar besparingsmogelijkheden waarbij de kwalitatieve doelstellingen van het waterschap overeind blijven.

Het project heeft geleid tot concrete bezuinigingsmaatregelen. Er zijn tal van maatregelen getroffen die uiteindelijk hebben geresulteerd in diverse aanpassingen in de organisatiestructuur. De reorganisatie die hiervan het gevolg was, is per 1 januari 2015 doorgevoerd.

In 2016 is onder de noemer Wetterskip Fryslân in Balans Vooruit gewerkt aan drie programma's, te weten WiB Watersystemen, WiB Waterzuivering en WiB Monitoring.

WiB Watersystemen

Het programma 'Vermindering kosten Wetterskip Fryslân door WiB Watersysteem implementatie' is in de eerste helft van 2015 opgesteld. Het programma WiB watersysteem kent vier programmalijnen waarbij de volgende inspanningen in 2016 zijn uitgevoerd:

1. Minder assets: de (kansrijke) samen te voegen peilvakken zijn in 2016 geïntegreerd in het traject tactisch programmeren. Hiermee wordt zorg gedragen voor een integrale gebiedsbenadering en procedures voor de komende jaren. Voor de samen te voegen peilvakken is in 2016 de peilbesluitprocedure grotendeels doorlopen. In 2017 worden deze peilvakken samengevoegd.
2. Andere manier van werken: deelprocessen (peilbeheer uitvoeren, toezicht houden wordt beschouwd aan de hand van risico's, aansturen onderhoud, invulling maatschappelijke rol) die in 2015 op papier zijn geoptimaliseerd, zijn in 2016 geïmplementeerd. Daardoor kunnen de besparingen in 2017 geëffectueerd worden.
3. Andere toepassing beleidsinstrumentarium: de in 2015 besloten toepassing van het beleidsinstrumentarium (meer algemene regels en vrijstellingen) is in 2016 voorbereid. De bestuurlijke vaststelling van de algemene regels moet nog plaatsvinden. Als het dagelijks bestuur akkoord gaat met deze wijziging, volgt een implementatietraject.
4. Goedkopere telemetrie: bij reguliere vervangingen was het de bedoeling dat een telemetrisch systeem werd geïnstalleerd met lagere operationele (abonnements) kosten. Bij nader inzien bleek dat dit softwaretechnisch met de huidige systemen niet mogelijk was, waardoor geen besparing is te realiseren.

WiB Waterzuivering

Het programma WiB Waterzuivering richt zich op drie onderdelen

1. Het optimaliseren en clusteren van taken in combinatie met het automatiseren van zuiveringen.
2. Het implementeren van geavanceerde procesregelingen om een kostenbesparing te realiseren op het energie- en chemicaliënverbruik.
3. Het realiseren van een centrale proceskamer.

Door vertrek van personeel in 2016 (pensionering) zijn al diverse taken geclusterd en rouleren klaarmeesters op meerdere zuiveringen om met minder personeel dezelfde taken te kunnen uitvoeren. Wij installeren analyzers op zeven rioolwaterzuiveringen om de kwetsbaarheid op de eilanden te verkleinen en efficiënter met de personele inzet om te kunnen gaan.

In de pilot geavanceerde procesregeling wordt de effectiviteit van de regeling in de Friese situatie onderzocht. Op basis van de resultaten wordt bepaald of de regeling kosteneffectief kan worden toegepast op andere locaties, in eerste instantie bij de rioolwaterzuiveringen die dan al voorzien zijn van analyzers maar ook op locaties waar nog geen analyzers aanwezig zijn.

In 2016 is de bouw van de nieuwe werkplaats bij het hoofdkantoor gestart. Ook de centrale proceskamer wordt hierin gehuisvest. De oplevering is na de zomer van 2017. Daarna vindt de fysieke implementatie van de centrale proceskamer plaats. In 2016 is de 'blauwdruk' voor de centrale proceskamer opgesteld. Hierin staat beschreven op welke wijze wij gaan samenwerking binnen het zuiveringsbeheer met de inzet van een centrale proceskamer.

WiB Monitoring

In 2016 zijn de maatregelen op grond van het WiB onderzoek monitoring doorgevoerd. Hierdoor is een reductie van het monitoringsprogramma bewerkstelligd en een vereenvoudiging van de meetmethodieken doorgevoerd. Eveneens zijn door het ontwerpen van een nieuw proces de randvoorwaarden voor projectmatige monitoring aangescherpt.

2.4.2 Innovatie

Innovatie is een van de speerpunten uit het bestuursprogramma. Innovatie helpt Wetterskip Fryslân om tegen lagere kosten betere prestaties te leveren, omdat innovatie gericht is op het beter, slimmer, goedkoper of duurzamer produceren. Door een innovatie toe te passen neemt het rendement van de producten en diensten toe. De meeste innovaties worden gerealiseerd in een samenwerking tussen kennisinstututen, bedrijfsleven en overheid. De afgelopen jaren heeft Wetterskip

Fryslân een verscheidenheid aan innovatieprojecten uitgevoerd of gestart die direct implementeerbaar zijn in onze organisatie. Ook zijn er innovaties die een langere termijn perspectief kennen.

In 2016 zijn in totaal 21 projecten ingediend en bestuurlijk goedgekeurd. Met een totale financiële omvang van € 479.287 die als volgt is verdeeld over de innovatiethema's:

- duurzaamheid en kringlopen € 68.232
- optimalisatie zuiveren van afvalwater € 52.440
- innovaties in het watersysteem € 346.115
- maatschappelijke en sociale innovatie € 12.500

03: INNOVATIE

Doelstelling Wetterskip Fryslân wil zich voortdurend blijven verbeteren om haar doelstellingen zo kosteneffectief mogelijk te bereiken. Daarnaast willen we goed omgaan met het milieu en onze taken duurzaam uitvoeren. Daarvoor willen wij samen met anderen (medeoverheden, bedrijfsleven, kennisinstututen) nieuwe methoden en technieken ontwikkelen en gebruiken.

Maatregel MP Actualiseren innovatienota

PI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.		Opstellen kadernota innovatie 2016-2020				
2.		Opstellen innovatieplan 2017				

Rapportage In 2016 is de kadernota innovatie 2016-2020 en het innovatieplan 2017 door het algemeen bestuur vastgesteld.

2.4.3 Duurzaamheid

Wetterskip Fryslân wil bijdragen aan een zuiniger en efficiëntere omgang met de leefomgeving, voor huidige en toekomstige generaties. In de, in 2013 opgestelde duurzaamheidsstrategie staat de visie van het waterschap geformuleerd. Vanaf 2014 geven we invulling aan de uitvoeringsstrategie duurzaamheid. Duurzaamheid vormt een integraal onderdeel van de bedrijfsprocessen en afwegingskaders. Stimuleren van

innovatie, het inbedden van duurzaamheid als afwegingcriterium in de werkprocessen, het monitoren van de resultaten en het implementeren van een eenduidige methodiek, vormen belangrijke aspecten in de uitvoeringsstrategie.

O 1: DUURZAAMHEIDSTRATEGIE

Doelstelling Wetterskip Fryslân wil met een duurzame benadering bijdragen aan een zuiniger, efficiënter en op lange termijn meer continue omgang met de leefomgeving, voor huidige en toekomstige generaties.

Maatregel MP Het implementeren van concrete maatregelen naar aanleiding van de duurzaamheidsstrategie in de activiteiten van Wetterskip Fryslân voor 2016.

PI

- Pilot projecten met methodiek duurzaam grond-, weg- en waterbouw (GWW) uitvoeren en evalueren.
- Opleiden medewerkers in methodiek duurzaam GWW.
- Opstellen benodigde beleidskaders energie

2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Beleidsdocument energie	Beleidsdocument duurzaam inkopen en maatschappelijk verantwoord ondernemen			

Rapportage

- Pilots uitgevoerd.
- Eerste groep medewerkers geschoold.
- Start gemaakt met opstellen energiebeleid, bestuurlijk traject in 2017.

De implementatie van de aanpak duurzaam grond-, weg- en waterbouw (DGWW) verloopt gestaag. In het najaar van 2016 zijn de cursus DGWW (zoals deze is gegeven in het najaar van 2015) en het resultaat van de implementatie op ambtelijk niveau besproken. Naar aanleiding van de resultaten in 2016 is de aanpak voor 2017 enigszins gewijzigd. Eind 2016 is gestart met de tweede fase van de opleiding van dertig medewerkers van Wetterskip Fryslân. De cursus wordt nu verzorgd door het centrum voor innovatief vakmanschap (CIV) van de Friese Poort.

Het energiebeleid is nagenoeg tot stand gekomen aan het einde van 2016. Het energiebeleid wordt in maart 2017 aan het algemeen bestuur aangeboden voor vaststelling.

Eind 2016 is gestart met het opstellen van het beleid voor duurzaam inkopen. Dit zal in 2017 een vervolg krijgen.

Rapportage

Verder vonden buiten het programma duurzaamheid om tal van activiteiten plaats die verduurzaming van de werkzaamheden van het waterschap in de hand werken.

Zo stond de medewerkersdag (de inspiratiedag) geheel in het teken van duurzaamheid. Bovendien zijn we lid geworden van het netwerk Vereniging Circulair Friesland. Ook heeft het bestuur ingestemd met deelname aan de provinciebrede energiestrategie pilotregio Fryslân, waarvoor in september 2017 een strategiedocument moet zijn opgeleverd.

Vermeldenswaardig zijn zeker de activiteiten die plaatsvonden voor het formuleren van de zogenaamde Klimaatparaplu waarin adaptatie én mitigatie samenkomen.

Met de duurzaamheidsstrategie geeft Wetterskip Fryslân uitdrukking aan de ambitie van het waterschap. De volgende ambitie is vastgesteld:

Wetterskip Fryslân streeft naar duurzaam watersysteem- en waterketenbeheer en een duurzaam en milieubewust functionerende organisatie door (de zes principes uit de duurzaamheidsstrategie van 2013):

- Het toepassen van de principes klimaatneutraal en cradle to cradle op de taakuitvoering, de eigen organisatie en inkoopprocessen.
- Het watersysteem duurzaam en klimaatbestendig in te richten.
- Kringlopen te sluiten voor schoon water en door grondstoffen terug te winnen.
- Gebruik en opwekking van duurzame energie en reductie van broeikasgassen.
- Een maatschappelijk betrokken organisatie te zijn.
- Bij te dragen aan bewustwording en het uitdragen van duurzaamheidsprincipes bij samenwerkingspartners en de ingelanden van ons waterschap.

Duurzaam grond-, weg- en waterbouw is een methodiek die is ontwikkeld met marktpartijen, overheden en kennisinstellingen en richt zich op het meewegen van duurzaamheidsaspecten op de hele levensduur van een bouwwerk.

Verder geldt dat in 2016 de basis is gelegd voor de zogenaamde klimaatparaplu, waarin onze activiteiten op het gebied van klimaatadaptatie en –mitigatie staan. In 2017 gaan we de doelenboom onder de klimaatparaplu verder ontwikkelen, en herkenbaar maken binnen de kerntaken van ons waterschap.

04 ENERGIEBELEID

Doelstelling	Wetterskip Fryslân wil met een duurzame benadering bijdragen aan een zuiniger, efficiënter en op lange termijn meer continue omgang met de leef-omgeving voor huidige en toekomstige generaties. Onderdeel hiervan is te voldoen aan de energiedoelstellingen zoals overeengekomen in diverse Europese en nationale verdragen, waaronder het Klimaatakkoord en de Klimaatverklaring.					
Maatregel MP	Het opstellen van een visie op energie voor de lange termijn en een energie-strategie voor de komende vijf jaar. Het opstellen van energiebeleid maakt onderdeel uit van de maatregel 01 Duurzaamheidsstrategie: het implementeren van concrete maatregelen naar aanleiding van de duurzaamheidsstrategie in de activiteiten van Wetterskip Fryslân voor 2018.					
PI	Het Energiebeleid is in 2016 klaar					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Vaststellen energiebeleid					
Rapportage	Op 1 november 2016 is in een discussiebijeenkomst met leden van het algemeen bestuur het energiebeleid besproken. Daarbij werd duidelijk dat sommige maatregelen verder moeten worden uitgewerkt. Bestuurlijk is besloten het vaststellen van het beleid over de jaarwisseling te tillen. Het vaststellen van het energiebeleid is nu gepland voor maart 2017.					

2.4.4 Samenwerking

Het waterschap werkt op verschillende fronten aan het tot stand brengen van (verdergaande) samenwerking. We werken samen om het werk efficiënt uit te voeren, elkaars expertise in te zetten en gezamenlijke doelen te realiseren. Daarnaast bevorderen we deskundigheid en medeverantwoordelijkheid. Zo zoeken we samen met de provincie, Rijkswaterstaat, gemeenten, het bedrijfsleven, burgers en andere partijen samenwerking op het gebied van innovatie, kennismanagement, waterketen, waterplannen, inkoop, belastingheffing en invordering, het laboratorium en in het kader van het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma. Met de provincie en de vier grote Friese gemeenten werken we nauw samen op het gebied van uitwisseling van personeel. Particulieren of organisaties leveren via een zogenaamde Groenblauwe dienst een

vrijwillige bijdrage aan de realisatie van waterschapsdoelen. Zij krijgen hiervoor een financiële of andere vorm van vergoeding. Via de vijf streekagenda's geven we met provincie, gemeenten en maatschappelijke organisaties en inwoners gezamenlijk invulling aan gebiedsdoelen en ambities.

Werken met Groenblauwe diensten

In 2016 is besloten de landelijke term Groenblauwe diensten te gaan hanteren. Het uitvoeren van beheers- en onderhoudswerkzaamheden in opdracht van het waterschap, is voortaan een Groenblauwe dienst. Het laten aanleggen van een werk en het laten inrichten van een gebied door een derde, wordt onderdeel van de uitvoering van opgaven in de gebiedsprocessen waar het waterschap zelf doelen heeft. De norm voor het waterschap wordt: participatie en gezamenlijk komen tot uitvoering in het landelijk gebied. Dat betekent dat maatregelen om de opgaven uit de watergebiedsplannen, veenweidevisie en Kaderrichtlijn Water te realiseren, in samenspraak met inwoners in de streek worden uitgewerkt en uitgevoerd. Specifiek voor het werken met Groenblauwe diensten loopt nog een pilot Grote Veenpolder. De juridische en financiële aspecten zijn uitgewerkt en de nieuwe instrumenten worden ingezet in deze pilot.

Streekagenda en gebiedsontwikkeling

In 2016 hebben we duurzaam GWW geïntroduceerd bij de streekagenda. Hiermee stimuleren we gezamenlijk de samenwerking op het gebied van duurzaamheid en duurzaam inkopen. In streekagenda zuidwest zochten we samenwerking in het meerjaren investeringsprogramma ruimte en transport IJsselmeerkust, om bij de toekomstige herinrichting van dit gebied te komen tot koppelkansen. 'Better Wetter' is een gezamenlijk project in streekagenda ANNO, waar een proeftuin is gerealiseerd voor nieuwe teelten. Dit sluit aan bij de kansen in de uitvoering van de veenweidevisie.

Waterjaarplannen

De waterjaarplannen zijn in 2016 geactualiseerd. Hiermee geven we samen met de gemeenten vorm aan het realiseren van gezamenlijke lokale opgaven, zoals afspraken over zwemwater, uitvoering beheersmaatregelen, rioleringszaken en innovaties.

Laboratorium

In 2016 is een samenwerkingsovereenkomst tot stand gekomen tussen ons laboratorium en de stichting Waterproef in Edam. Het draait in deze samenwerking om innovatie, ICT en kwaliteitsmanagement. Concrete producten in 2016 zijn: een analyse voor de risico's van ons LIMS-systeem, een analyse van de overeenkomsten en verschillen van onze kwaliteitsmanagement-systemen en het afstemmen van innovatie projecten. Beide partijen hebben veel geleerd van deze acties.

Landelijk zijn in 2016 twee Europese aanbestedingen gestart die begin 2017 leiden tot landelijke contracten voor de inkoop van chemicaliën en gebruiksgoederen voor het laboratorium.

Waterschap Hunze en Aa's koos medio 2016 voor de bouw van een nieuw laboratorium in Veendam en geen nauwere samenwerking met ons laboratorium na te streven.

2.4.5 Internationale samenwerking

Het beleid van Wetterskip Fryslân voor internationale samenwerking is vastgelegd in de nota buitenland beleid 2014-2018. In 2016 namen we op internationaal gebied deel aan twee projecten.

IS 1: ONDERSTEUNING WATERSCHAP ARA-SUL MOZAMBIQUE

Doelstelling Versterken van de capaciteit van de regionale stroomgebiedsbeheerder Ara-Sul in Mozambique.

Maatregel MP

1. Leidraad dijkbeheer voor Mozambique.
2. Ontwikkelen watervoorraadmodel voor het Incomati stroomgebied.
3. Advisering in strategisch plan Ara-Sul.
4. Inbreng in gezamenlijke aanpak van Dutch Water Authorities Mozambique.

PI

1. Rapport leidraad dijkbeheer.
2. Watervoorraadmodel voor Incomati stroomgebied.
3. Advies in strategisch plan.
4. Inbreng in opzetten Dutch Water Authorities in Mozambique.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
------	------	------	------	------	------

PI 1 t/m 4

Rapportage

1. In april is in Mozambique een nationale workshop over dijkbeheer gehouden die Wetterskip Fryslân heeft gefaciliteerd. In oktober heeft een delegatie van vijftien medewerkers van het directoraat voor dijkbeheer, de Mozambikaanse waterschappen en een aantal gemeenten en vertegenwoordigers van de irrigatiesector een werkbezoek aan Nederland gebracht. Tijdens de missie zijn alle aspecten van dijkbeheer institutioneel, juridisch en technisch aan bod gekomen. Uit deze activiteiten zijn concrete wensen voor de leidraad dijkbeheer uitgekomen. De leidraad wordt in de eerste helft van 2017 gemaakt. Voor het ontwikkelen van de leidraad is een 'partners voor water' voorstel ingediend, maar dit voorstel is ook door het grote aantal inzendingen niet gehonoreerd. Met extra subsidies van 'partners voor water' zou een uitgebreidere leidraad gemaakt kunnen worden.
2. Het watervoorraadmodel voor het Incomati stroomgebied is inmiddels gebouwd en het eerste deel van de training is gegeven.
3. Ook is input geleverd op het concept strategisch plan van Ara Sul en is er een voorstel gemaakt om Ara Sul bij een pilot met grondwaterbeheer te gaan ondersteunen samen met DUNEA en de Technische Universiteit in Delft.
4. Voor de Dutch Water Authorities is samen met de Mozambikaanse Ara's en het Ministerie voor watersysteembeheer een werkplan voor 2017 opgesteld. Samen met Waterschap de Dommel en Waterschap Hunze Aa's is een voorstel voor co-financiering bij de NWB fonds ingediend en gehonoreerd voor de periode 2017 tot medio 2019. Vanaf 2017 gaan we met de betrokken Nederlandse waterschappen in een samenhangend programma werken om vijf Mozambikaanse waterschappen en het directoraat voor waterbeheer te ondersteunen.

IS2: MILLENNIUMDOELSTELLING SCHOON WATER EN SANITATIE IN MOZAMBIQUE

Doelstelling Een verhoogde toegang tot verbeterde sanitatie voor de inwoners van acht steden in Mozambique en een goed functionerende sanitatieafdeling bij de acht partnergemeenten in Mozambique

Maatregel MP

1. Het ondersteunen van de gemeenten met het verhogen van de toegang van hun inwoners tot verbeterde sanitatievoorzieningen.
2. Het verzorgen van trainingen voor de medewerkers van de partnergemeenten en van lokale ondernemers in de sanitatieketen.
3. Het continueren en versterken van de samenwerking met nationale en lokale organisaties en het zorgen voor een goede overdracht van de projectactiviteiten na afronding van het project in 2017.

PI

1. Wetterskip Fryslân levert de projectleiding en een bijdrage aan een aantal adviezen.
2. Wetterskip Fryslân is de contractpartner voor externe partijen die financieel bijdragen (directoraat-generaal internationale samenwerking (DGIS), ministerie van buitenlandse zaken).
3. In 2017 stellen de vier partnergemeenten een goed functionerende sanitatieafdeling en beleid en verordeningen vastgesteld.
4. In 2017 heeft een aanzienlijk groter gedeelte van de inwoners geïnvesteerd in verbeterde sanitatie dan in 2010 bij de start van het project.
5. Het beheer en onderhoud van de sanitatievoorzieningen op scholen en van de openbare toiletten in de partnergemeenten zijn in 2017 geborgd.
6. De kennis en ervaring van de medewerkers van het sanitatieproject zijn in 2017 goed overgedragen aan medewerkers van de lokale en nationale overheden en instanties die verantwoordelijk zijn voor sanitatie.

2015	2016	2017	2018	2019	2020
	PI 1 en 2	PI 3 t/m 6			

Rapportage

1. In januari is de verlenging van de subsidiebeschikking voor 2016 en 2017 door DGIS formeel bevestigd.
2. In maart is het memorandum of understanding met het Mozambikaanse ministerie verlengd tot eind 2017.
3. In april is de verlenging van het mandaat van de Stuurgroep formeel bekrachtigd door de deelnemende Friese partners.
4. In juni 2016 heeft DGIS de jaarrapportage 2015 goedgekeurd.
5. De in het jaarplan 2016 opgenomen activiteiten in Beira en Chimoio zijn grotendeels volgens planning verlopen.
6. In december heeft DGIS het jaarplan 2017 goedgekeurd. Dit loopt tot 1 juli, waarna de eindrapportage en de eindevaluatie zullen plaatsvinden.

2.4.6 Assetmanagement

Assetmanagement gaat over de systematische en gecoördineerde activiteiten die een organisatie uitvoert om haar fysieke bedrijfsmiddelen (infrastructuur) optimaal te beheren zodat deze bijdragen aan de strategische doelen van de organisatie. Assetmanagement wordt verder ontwikkeld op basis van de kennis en ervaring die in het verleden is opgedaan. Verschillende elementen die ontwikkeld zijn in de assetmanagement pilot gemalen zijn in de lijnorganisatie ingevoerd en worden al toegepast om tot een integrale afweging te komen. In het vervolgtraject van assetmanagement wordt de aansluiting tussen de strategische kaders en de operatie verbeterd en wordt de methodiek verder uitgerold over andere typen infrastructuur. Op deze manier krijgen we meer inzicht in de conditie en de omvang van onze infrastructuur, de eisen die daar aan gesteld worden en de middelen die ervoor nodig zijn om aan deze eisen te voldoen.

2.4.7 Educatiebeleid

Ons educatiebeleid heeft tot doel om jeugd te enthousiasmeren voor waterschapswerk en te inspireren voor hun latere studie- en beroepskeuze. Zo ontstaat mogelijk in de toekomst een toename van bekwaam personeel.

O 2: EDUCATIEBELEID

Doelstelling Uitvoering geven aan het educatiebeleid om de bekendheid met het werk van Wetterskip Fryslân te verbeteren. Het verhoogt onze zichtbaarheid en verbetert ons imago bij jonge mensen. Jeugd voor waterschapswerk enthousiasmeren en hen inspireren voor hun latere studie- en beroepskeuze. Zo kunnen we mogelijk meer bekwaam personeel werven. Een nieuwe generatie vakmensen, die tijdig klaar staat voor de uit te voeren waterschapstaken.

Maatregel MP Het uitvoeren van het educatiebeleid.

Prestatie 2016 Het uitvoeren van de voorgenomen maatregelen in het educatie uitvoeringsplan 2016.

Rapportage In 2016 zijn diverse activiteiten georganiseerd voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en het beroeps- en universitair onderwijs. Wij zetten in ons educatiebeleid in op samenwerking met scholen in de regio. Ons waterschap participeert actief in het centrum voor innovatief vakmanschap water (CIV Water) en het centre of expertise watertechnology (CEW).

De volgende activiteiten zijn in 2016 gerealiseerd:

- Zo'n 500 leerlingen van basisscholen namen deel aan een excursie naar het Ir. D.F. Woudagemaal met bezoekerscentrum en naar rioolwaterzuiveringen.
- Voor mbo-opleidingen verzorgen we samen met het regionaal centrum voor innovatief vakmanschap (CIV) gastlessen, stageplaatsen, docentendagen en practica voor eerste jaars leerlingen van het Nordwincollege.
- Voor hbo-opleidingen verzorgden we samen met het regionaal centre of expertise watertechnology (CEW) van NHL en Hogeschool Van Hall Larenstein gastlessen, stageplaatsen en onderzoeksopdrachten.
- De voor het schooljaar 2015/2016 verstrekte studiebeurzen liepen in 2016 af. Er is in 2016 nog één studiebeurs (mbo) verstrekt.
- Wetterskip Fryslân nam actief deel in de 'Vereniging van Participanten Waterketen Noord-Nederland'. We gaven daarmee richting aan onderzoeksprogramma's en verruimden hiermee de samenwerking met onder andere Wetsus.

Enkele activiteiten die doorlopen in 2017:

- Studiebeurzen worden in kaart gebracht en voor vier studenten en in 2017 uitgegeven.
- Jeugdwatercongres.
- Ontwikkeling van educatiepakket voor rioolwaterzuiveringen is in doorontwikkeling.

2.4.8 Personeel

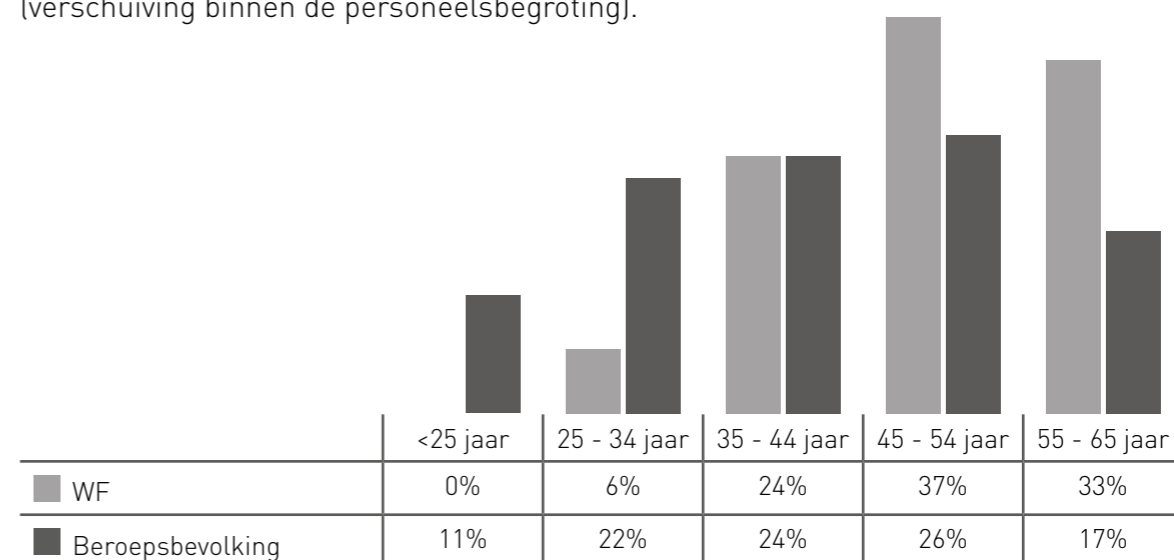
Tot voor kort werden de statistische gegevens over het personeel van Wetterskip Fryslân separaat gerapporteerd in een sociaal jaarverslag (2014) of in een MVO-verslag (2015). Het algemeen bestuur heeft gevraagd het MVO-verslag gelijktijdig met de jaarrapportage te behandelen. Daarom is er voor gekozen de het MVO-verslag te integreren in het jaarverslag en deze beheerrapportage.

Formatie en bezetting (in fte)

	2012	2013	2014	2015	2016
Formatie	548	549	542	543	544
Bezetting	535	536	535	540	547

In 2016 zijn de verschillen tussen formatie en actuele bezetting binnen de gehele organisatie geïnventariseerd. Dit heeft er toe geleid tot het besluit om de formatie uit te breiden naar 547 fte.

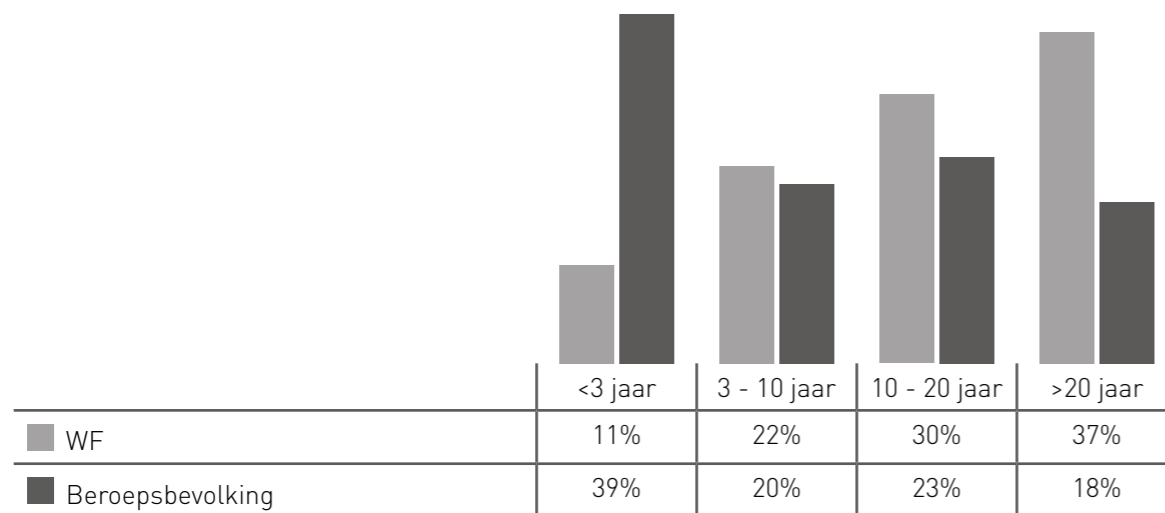
De aanpassingen in het functie formatieboek (FFB) hebben geen financiële consequenties voor de absolute hoogte van het personeelsbudget in 2016. Wel wordt door deze lichte verhoging van het aantal fte's de ruimte van het inhuurbudget kleiner (verschuiving binnen de personeelsbegroting).

Eind 2016 is de gemiddelde leeftijd binnen Wetterskip Fryslân 50,27 jaar. In 2015 was dit 49,82. Hiermee liggen we ruim boven de gemiddelde leeftijd van de werkende beroepsbevolking in Nederland, die in 2014 41,9 jaar bedroeg. De afgelopen jaren is er bij Wetterskip Fryslân een stijgende trend waarneembaar: langzaam stijgt de gemiddelde leeftijd richting de 51 jaar. Van het totale personeelsbestand is 16% 60 jaar of ouder. Opvallend is daarnaast het bijzonder lage percentage jonge medewerkers dat werkzaam is binnen Wetterskip Fryslân.

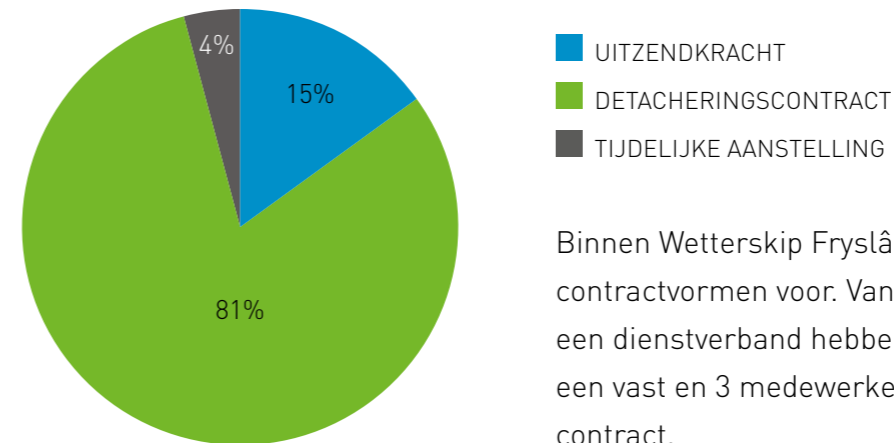
Om invulling te geven aan een meer evenwichtig opgebouwd personeelsbestand wordt in 2017 het generatiepact ingevoerd. In samenhang met het generatiepact wordt gekeken naar mogelijkheden om het personeelsbestand te "verjongen" door bijvoorbeeld een traineeprogramma te starten.

Duur dienstverband

Het gemiddeld aantal dienstjaren van medewerkers die werkzaam zijn bij Wetterskip Fryslân is 15 jaar. De gemiddelde duur van een dienstverband is in Nederland ongeveer 9 jaar. Meer dan 10% van de medewerkers is korter dan drie jaar in dienst en 67% werkt inmiddels langer dan tien jaar bij Wetterskip Fryslân. Een groot deel daarvan (37%) werkt zelfs langer dan twintig jaar voor onze organisatie.

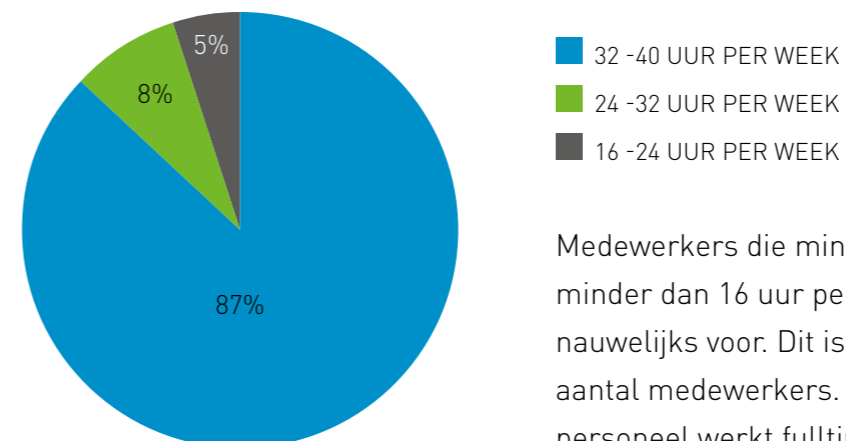
Tijdelijke dienstverbanden naar type

Binnen Wetterskip Fryslân komen er diverse contractvormen voor. Van de medewerker met een dienstverband hebben 565 medewerkers een vast en 3 medewerkers een tijdelijk contract.

De flexibele schil van de organisatie bestaat voornamelijk uit uitzendkrachten.

Parttime/fulltime naar uren per week

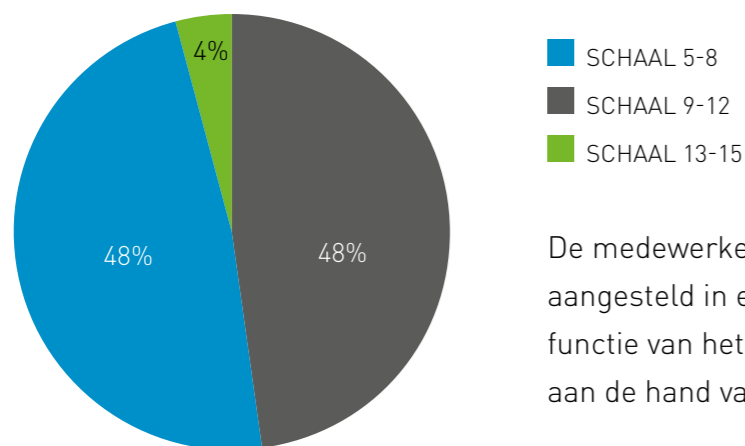

Medewerkers die minder dan 40% (of minder dan 16 uur per week) werken, komen nauwelijks voor. Dit is nog geen 1% van het aantal medewerkers. Meer dan 80% van het personeel werkt fulltime. De CAO biedt ook

mogelijkheden om binnen een fulltime aanstelling de werkweek te verkorten tot 34 uur. Op deze manier kan parttime gewerkt worden, maar blijven pensioenrechten en toeslagen gebaseerd op een fulltime aanstelling.

Door het telewerkbeleid, mogelijkheden tot onbepaald verlof in combinatie met opname van levensloopsaldo en zorg- en/of ouderschapsverlof wordt een fulltime functie steeds beter met privé te combineren.

Inschaling

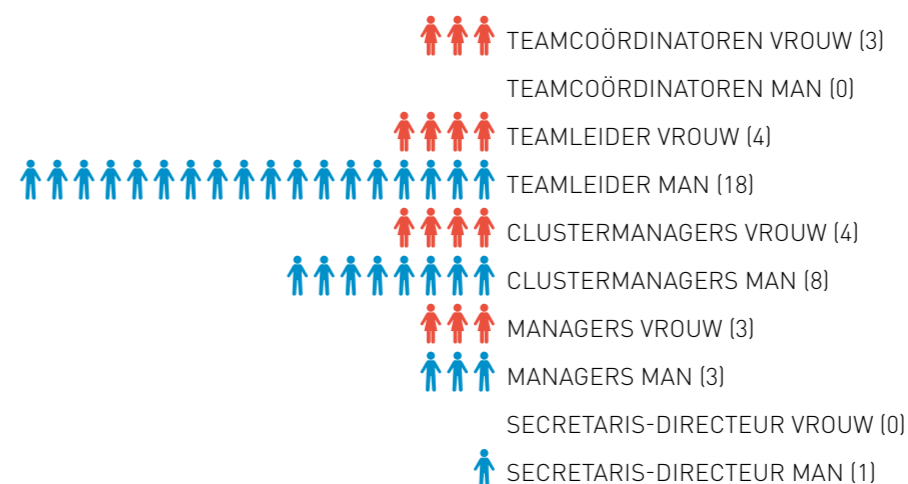

De medewerkers van het waterschap zijn aangesteld in een generiek functie. Elke functie van het waterschap is gewaardeerd aan de hand van het generieke functiegebouw.

De functies tot en met functieschaal 8 hebben voornamelijk een uitvoerende karakter. De nadruk van de functies in de schalen 9 tot en met 18 ligt op advies, beleid, (project) management en projectuitvoering. Veel medewerkers zitten in hun uitloopschaal. De oude cao kende bij goed functioneren een uitloopschaal. Doordat veel medewerkers een lang dienstverband hebben, zitten relatief veel medewerkers in een uitloopschaal. Dit is één schaal hoger dan de functieschaal.

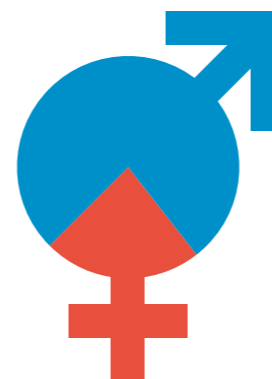
Het aandeel medewerkers in functies met een uitvoerend karakter is daardoor feitelijk groter dan uit de tabel Inschaling blijkt.

Leidinggevende functies, man - vrouw

Bij een waterschap zijn relatief veel technische en in de uitvoering wat zwaardere beroepen. Voorbeelden hiervan zijn het onderhoud aan gemalen, pompen en zuiveringsinstallaties, bestrijding van muskusratten en de civiele en elektrotechniek.

Dit verklaart waarom er in onze sector relatief veel mannen werkzaam zijn. Zo ook bij Wetterskip Fryslân: in onze organisatie is 77% man en 23% vrouw. Landelijk ligt het aandeel vrouwen in organisaties op circa 44%.

Uitstroom

Er zijn in totaal 20 medewerkers uit dienst gegaan, waarvan 14 mannen en 6 vrouwen. Dat waren 7 personen op eigen verzoek (3 mannen en 4 vrouwen). 10 medewerkers zijn met pensioen gegaan (7 mannen en 3 vrouwen). En 3 personen zijn met de WIA gegaan (2 mannen en 1 vrouw).

Mobiliteit

Er zijn in totaal 27 nieuwe medewerkers in dienst gekomen, waarvan 15 mannen en 12 vrouwen. Zes vacatures zijn ingevuld door eigen medewerkers die doorgestroomd zijn naar een andere functie.

Loopbaanscan

In onze Sectorale Arbeidsvoorwaarden Waterschapspersoneel (SAW) is een van de thema's activerend personeelsbeleid. Dat wil zeggen in alle levensfasen van ambtenaren aantrekkelijk en inspirerend werk bieden en het bevorderen van gezondheid, de employability en het welzijn. Een van de instrumenten die dit ondersteunt is de loopbaanscan. Medewerkers kunnen via het A&O fonds Waterschappen een individuele loopbaanscan invullen. Deze loopbaanscan geeft inzicht in: Wie ben ik? Wat wil ik? Wat kan ik? Wat durf ik? Zit ik nog op de goede plek of ben ik toe aan een nieuwe uitdaging? En hoe pak ik dit aan? In 2016 hebben 123 medewerkers de loopbaanscan ingevuld.

Personeelskosten en externen

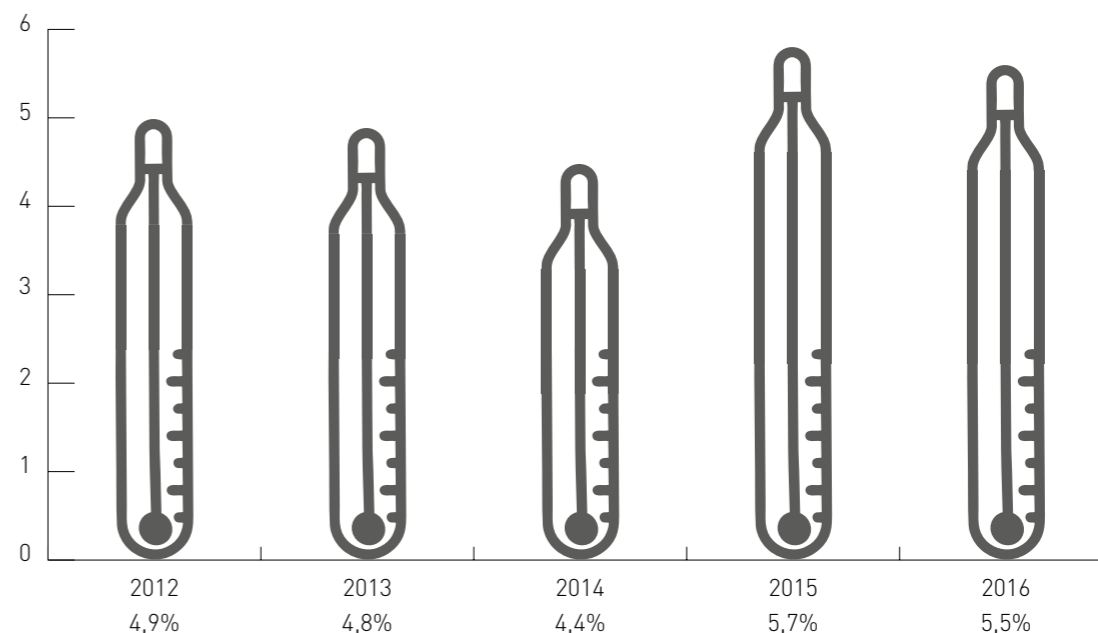
(BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

	2012	2013	2014	2015	2016
Totaal personeelskosten	40,9	40,4	41,5	42,4	42,3
Waarvan inhuur	5,0	2,5	3,4	3,7	2,8
Inhuur irt totale personeelskosten	12,2%	6,3%	8,1%	8,6%	6,5%

Integriteitsschendingen

Op basis van het integriteitbeleid worden eventuele misstanden gemeld en onderzocht door een Adviescommissie Integriteit. De Adviescommissie Integriteit heeft tot taak een door de ambtenaar gemeld vermoeden van een misstand te onderzoeken en het dagelijks bestuur daaromtrent te adviseren. In 2016 is één zaak onderzocht. Het betrof een vermoeden van overtreding van eigen regelgeving door een medewerker van Wetterskip Fryslân.

Ziekteverzuim

Het verzuimpercentage van 5,5% in 2016 is, ondanks een daling van 0,2% ten opzichte van 2015, nog steeds te hoog. In 2016 zijn er veel en langdurige verzuimmeldingen geweest met betrekking tot psychische klachten, hartklachten en klachten ten aanzien van het houding- en bewegingsapparaat.

Vanaf 2016 is er extra capaciteit ingezet om meer grip krijgen op het hoge en langdurige verzuim. Het ziekteverzuim is geanalyseerd, er zijn gericht stappen gezet naar preventie van verzuim en het stimuleren van gezondheid en duurzame inzetbaarheid in de organisatie.

Concreet zijn in 2016 de volgende acties opgepakt:

- Interventies als specialistische begeleiding, gedeeltelijke werkhervatting, arbeidsdeskundig onderzoek en re-integratie tweede spoor bij de medewerkers met langdurig of dreigend verzuim.
- Implementatie eigen regie model waarin leidinggevenden met medewerkers in gesprek zijn over verzuim en preventie van verzuim.

- Casemanagement Plus (leidinggevend worden door HRM ondersteund bij de uitvoering van de Wet Verbetering Poortwachter).
- Duurzame inzetbaarheid/vitaliteit is als breed thema opgepakt en uitgewerkt in de organisatie.
- Opstart van een cyclus Preventief Medisch Onderzoek voor alle medewerkers bij Wetterskip Fryslân.
- Uitvoering op de cao regeling 'Korting Arbeidsduur op medische indicatie' (cao artikel 5.4.13) en oriëntatie op het Generatiepact.

De genoemde maatregelen hebben geleid tot een lichte daling van het verzuimcijfer. Het verzuimcijfer zal in 2017 verder dalen aangezien een aantal medewerkers in de afrondende fase van het traject de Wet Verbetering Poortwachter zit. Uit het advies van de bedrijfsarts en toetsing door het UWV blijkt dat dat zij door ernstige langdurige ziekte zullen uitstromen.

Arbo

In 2016 zijn in het kader van arbobeleid de volgende onderwerpen opgepakt:

- Periodieke medische onderzoeken zijn volgens planning bij zeven clusters uitgevoerd. De uitkomsten vormen input voor de RI&E.
- Er is bij documentaire informatievoorziening een dossier asbest aangelegd met daarin het dossier asbest Woudagemaal.
- Bloedonderzoek naar de ziekte van Lyme is uitgevoerd.
- De pilot guard mandown-beveiliging is uitgerold en de voorbereidingen zijn getroffen voor de uitrol en instructie.
- De vrijstelling voor werken langs de weg is geactualiseerd en er zijn toolboxes ontwikkeld.
- Opleidingen zijn gestart, onder andere VCA, asbest, NEN 3140, valbeveiliging, Atex. Ook is in 2016 begonnen met het opzetten van een centrale opleidingsplanning.

Opleidingskosten

In de Sectorale Arbeidsvoorwaardenregelingen Waterschaps personeel (SAW) wordt sinds 1 januari 2016 onderscheid gemaakt tussen een centraal opleidingsbudget en een persoonsgebonden basisbudget (PBB).

Vanaf 1 januari 2016 krijgt iedere medewerker een persoonsgebonden basisbudget van € 5.000. Dit budget kan in een periode van 5 jaar worden ingezet voor opleiding, ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Doel hiervan is dat de medewerker inzetbaar is blijft.

Het totale opleidingsbudget over 2016 was ruim € 0,9 miljoen. Hiervan is een bijna € 0,6 miljoen gereserveerd voor het persoonsgebonden basis budget (PBB) deel en € 0,3 miljoen voor het centraal budget. Het centraal budget is daarmee 1,1% van de loonsom. Uit dit centraal worden ook alle arbogereleerde cursussen en opleidingen betaald.

Van het centraal budget is 116% uitgegeven, deze overschrijding wordt gedekt binnen de bestaande personeelsbegroting. Van het PBB is 34% (bijna € 0,2 miljoen) uitgegeven. Het overgebleven deel (€ 0,4 miljoen) is opgenomen in een voorziening (zie paragraaf 2.12 en 3.3 van de jaarrapportage).

2.4.9 Overige ontwikkelingen in de bedrijfsvoering

Communicatie

Na vaststelling van de communicatiestrategie "En wat doen we morgen met water?" hebben we de beeldvorming in gunstige zin kunnen beïnvloeden. Duurzaamheid in relatie tot klimaatontwikkelingen is, naast innovatie, een leidend thema in de media geweest, onder meer via de opening van het nieuwe gebouw, de Caspar di Robleslezing, de publicatie van het meerjarenperspectief en de begroting, het VANA-project (asfalt in cellulose) en de toepassing van Elastocoast.

Het open huis in september is positief gewaardeerd door de bezoekers en leverde een bijdrage aan zowel een betere verbinding als aan meer bekendheid met ons werk. De vele excursies op de dijk, de Batttle of the Beach en de rondleidingen in het Woudagemaal en op de rioolwaterzuiveringen hebben onze verbinding en profilering met de jeugd verstevigd en bijgedragen aan het waterbewustzijn bij deze belangrijke doelgroep. Via deelname aan de NPO-film 'wildernis onder water' droegen we bij aan het vergroten van het waterbewustzijn onder een breed publiek. Deelname aan de pake en beppe-weken in het Fries Natuurmuseum in de herfstvakantie, de nieuwe virtual teality tour in het bezoekerscentrum van het Woudagemaal en de vernieuwde dijkexpositie in het Natuurcentrum Ameland. In het kader van 'Schoon erf, schoon water' is veel publiciteit gegenereerd over de samenwerking met LTO en Agrarische Jongeren Fryslân en de Nederlandse Melkveehoudersvakbond. Zo hebben we onze verbinding met stakeholders goed uit kunnen dragen. Voor dit project is een speciale website ontwikkeld om melkveehouders te werven.

Onze inzet op social media is toegenomen en het gebruik van deze kanalen is geprofessionaliseerd waardoor het nu volwaardige kanalen zijn naast onze offline media, de pers, en website. Beeld en video hebben een hoge vlucht genomen en blijken zeer effectief in de verbinding via social media. Het YouTube kanaal (de een na grootste zoekmachine ter wereld) van Wetterskip Fryslân is opgewaardeerd en geprofessionaliseerd. Het resultaat van de inzet op social media is een toename van het aantal volgers op zowel Twitter (+12,5%) als Facebook (+35%). We monitoren publiciteit op het web en reageren snel en adequaat. Uit onderzoek is gebleken dat in 2016 80% van onze boodschappen online één op één is overgenomen door andere media. Daarmee hebben we een sterk stuur op de gewenste profilering. We monitoren voortdurend onze online zichtbaarheid en gaan meer gesprekken aan via social media.

De online toegankelijkheid van de website is het afgelopen jaar aanmerkelijk verbeterd. De bestuurlijke informatievoorziening is vervangen door een nieuwe applicatie (Notubiz), de projectenkaart is toegevoegd en de zoekmachine is verbeterd. Er wordt structureel klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd op de website, aan de hand waarvan continue verbetering wordt doorgevoerd. De website is door bezoekers in 2016 gewaardeerd met een 6,9.

Ook heeft de website in 2016 het waarmerk 'drempelvrij' toegekend gekregen, waarmee we aantoonbaar voldoen aan de eis van toegankelijkheid en de webrichtlijnen.

Dienstverlening

In 2016 zijn de resultaten en tools van het proces Documentbeheer beschikbaar gekomen voor de herinrichting van een aantal hoofdprocessen. De uitrol daarvan is gestart voor de processen inkoop goederen en diensten en inkoop van werken. Duidelijk is dat deze processen daardoor sneller, gestructureerder, transparanter, efficiënter en digitaal verlopen. Andere omgevingen binnen het informatieplatform SharePoint zijn ingericht en deels (samenwerkingsomgeving) in gebruik genomen. Verder zijn we in 2016 definitief overgegaan op uitsluitend digitale archivering, op een enkele uitzondering na. Dit draagt bij aan de versnelling van de werkprocessen.

Calamiteiten- en crisisbeheersing

Vanuit de vastgestelde landelijke visie van de waterschappen op crisisbeheersing heeft Wetterskip Fryslân in 2016 stappen gemaakt in de doorontwikkeling van de crisisorganisatie. De onderwerpen zoals beschreven in het tot 2020 lopende uitvoeringsprogramma crisisbeheersing waren en zijn richtinggevend. Vergroten van vakbekwaamheid van onze sleutelfunctionarissen en de crisisteams in crisisbeheersing was een van de hoofddoelstellingen voor 2016. Het vakbekwaamheidsprogramma, dat hieraan ten grondslag ligt, is grotendeels uitgevoerd en in november 2016 afgesloten met een zogenoemde systeem oefening.

In het vierde kwartaal van 2016 is door het algemeen bestuur besloten tot aanschaf van 3Di. 3Di geeft onze crisisorganisatie de mogelijkheid om actueel overstrooming - of overlast scenario's te modelleren en visueel inzichtelijk te maken. Dit versterkt vervolgens onze positie als deskundige crisispartner water van Veiligheidsregio Fryslân.

We namen deel aan een innovatief project om te komen tot een 'informatieronde'. Door informatie van 3Di, de risicokaart en gegevens van netbeheerders over elkaar heen te leggen en te analyseren ontstaat er inzicht in 'cascade-effecten' van een overstrooming of grootschalige wateroverlast. In het najaar is een werkend prototype opgeleverd.

Vanaf het najaar 2016 maakt de secretaris-directeur deel uit van het overleg directie crisisbeheersing van de veiligheidsregio. Hiermee is Wetterskip Fryslân nu op alle niveaus (operationeel, tactisch en strategisch) vertegenwoordigd binnen Veiligheidsregio Fryslân.

In 2016 is de crisisorganisatie een paar keer daadwerkelijk opgeschaald. Een aantal keren voor een incident gerelateerd aan bedrijfscontinuïteit (uitval ICT of stroomvoorziening). Daarnaast is Wetterskip Fryslân, met forse capaciteit, een groot deel van de maand december actief geweest met de calamiteit vogelgriep.

Culturele hoofdstad

Waterbeheer is een essentieel onderdeel van de Friese cultuurhistorie en een belangrijk thema tijdens culturele hoofdstad 2018. Als waterschap dat heel Fryslân binnen zijn beheergebied heeft, wil Wetterskip Fryslân zich opstellen als partner van CH2018, als goed gastheer richting bezoekers en bijdragen aan het succes en de legacy van CH2018. Ook willen we initiatieven van derden zoveel mogelijk faciliteren (zolang ze de uitvoering van onze kerntaken niet belemmeren). Veel initiatiefnemers benaderen ons met projecten die een relatie hebben met ons werk. Het bestuur steunt projecten die bijdragen aan onze doelstellingen; het vergroten van het waterbewustzijn en de bewustwording over klimaatverandering en de gevolgen voor het waterbeheer. CH2018 biedt kansen om, door middel van kunst en cultuur, dit verhaal te vertellen. In 2016 zijn hiervoor een plan van aanpak en een begroting vastgesteld.

Risicomanagement

Risicomanagement is een instrument om risico's te identificeren, te kwantificeren en om beheersmaatregelen vast te stellen. Het helpt om de bedrijfscontinuïteit te garanderen en daarmee organisatiedoelen te realiseren. Het proces rondom het plannen, organiseren, sturen en controleren van de activiteiten van de organisatie is erop gericht om de kans op tegenvallers te minimaliseren, dan wel de impact van onverwachte gebeurtenissen te beperken.

De afgelopen jaren is op verschillende wijze inhoud gegeven aan risicomanagement, waaronder risicosessies bij projecten, in de planning en control producten en in het kader van informatiebeveiliging.

Risicomanagement wordt verder geïntegreerd in de bedrijfsprocessen van ons waterschap waarbij het bewustzijn wordt versterkt. Dit gebeurt onder andere door de risicobenadering toe te passen bij het programmeren van projecten.

Informatieveiligheid

Door de toenemende digitalisering en een veranderde omgeving die zich meer toelegt op het illegaal verkrijgen van informatie is het nemen van voldoende maatregelen noodzakelijk. De te nemen maatregelen zijn na een risico-inventarisatie opgenomen in een maatregelplan. In 2016 hebben we voorbereidingen getroffen zodat we in 2017 grote stappen kunnen zetten in het voldoen aan de baseline informatiebeveiliging waterschappen. Om aandacht te blijven geven aan bewustwording is een traject gestart waarin medewerkers op verschillende manieren worden gestimuleerd om zich het onderwerp informatiebeveiliging eigen te maken. Binnen de organisatie werken wij met persoonsgegevens daarom is er specifiek stil gestaan bij de wet datalekken en de betekenis daarvan voor het uitvoeren van het werk. De focus op kwaliteit heeft er toe geleid dat wij gezamenlijk met andere waterschappen het auditen van de baseline vorm gaan geven. En dat stappen zijn gezet in het realiseren van een calamiteitenplan voor informatiebeveiliging.

Informatietechnologie

In het kader van procesgericht werken verbeterden we in 2016 de ondersteunende informatievoorziening en gegevenshuishouding.

Het project documentaire informatievoorziening faciliteert onder meer het terugdringen van het gebruik van papier in onze werkprocessen en creëert een digitale samenwerkingsomgeving. De basis voor de nieuwe documentaire informatievoorziening is in 2016 opgeleverd.

Op het gebied van ICT-voorzieningen hebben we in 2016 verdere maatregelen doorgevoerd die de beschikbaarheid en de bedrijfscontinuïteit van de ondersteunende ICT-middelen van Wetterskip Fryslân bevorderen. Het verplaatsen van het computercentrum naar twee locaties van het bedrijf Data Center Fryslân in Leeuwarden heeft door het dubbel uitvoeren van de systemen geleid tot een verbetering van de continuïteit van de ondersteunende ICT-middelen.

In het kader van de nieuwe huisvesting gaven we invulling aan de visie op de kantoorautomatisering en de telecommunicatievoorziening. De nieuwe inrichting van de telefonie, de kantoor-automatisering en nieuw aangeschafte apparatuur faciliteren plaats- en tijdonafhankelijk (samen)werken.

Inkoop en aanbesteden

Door de herinrichting van het proces inkoop goederen en diensten en de daarbij horende automatisering verlopen de inkoopprocessen nu efficiënter. Bij de aanbesteding van werken wordt steeds meer gebruik gemaakt van moderne aanbestedingsvormen. Deze stellen ons in staat efficiënter, professioneler en milieubewuster in te kopen. In 2016 voerden we 25 Europese aanbestedingen voor leveringen en diensten uit, voor onder meer slibtransport per tankauto, tractoren, lease- en personenauto's, schoonmaak en accountancydienstverlening.

Laboratorium

In 2016 hebben we door de inzet van nieuwe apparatuur de rapportagegrenzen van diverse analyses verder verlaagd zodat normtoetsing kan plaatsvinden. Dit geldt voor de analyses van prioritair stoffen, diverse bestrijdingsmiddelen en PAK (polycyclische

aromatische koolwaterstoffen). Ook zijn deze analyses efficiënter geworden en wordt er minder oplosmiddel gebruikt (duurzamer). Automatisering van het gehele analyse proces (van monster tot eindresultaat) zorgt er voor dat we alle analyseresultaten volledig digitaal rapporteren.

Vennootschapsbelasting

Met de invoering van de vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen vanaf 1 januari 2016 hebben gemeenten, provincies en waterschappen te maken met het feit dat ze voor een deel van hun activiteiten onder de vennootschapsbelastingplicht vallen. Dat geldt ook voor de verbonden partijen. De invoering van de vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen heeft ingrijpende gevolgen voor de administratie, de automatisering en het financiële beleid en beheer. Daarom zijn we in 2015 gestart met de implementatie. Zo kunnen we per 1 januari 2016 voldoen aan de invoering van de vennootschapsbelasting.

In de zomer is onverwacht een verschil van mening ontstaan tussen de Unie van Waterschappen en de belastingdienst over de fiscale kwalificatie van belastingopbrengsten.

Vanwege het aanhoudende verschil van mening heeft de Unie van Waterschappen besloten een alternatieve koers, de zogenoemde pragmatische lijn, uit te werken. Hierbij blijft het principiële verschil van inzicht over de vennootschapsbelastingkwalificatie van waterschapsbelastingen staan. We werken samen met drie andere waterschappen en de Unie van Waterschappen en in afstemming met de belastingdienst een pragmatische lijn uit. Zo kunnen we zien welke consequenties er voor de waterschappen uit voortvloeien.

We hebben met de Belastingdienst afgesproken dat we een formeel verzoek tot standpuntbepaling voorleggen om zo zekerheid te verkrijgen over de vpb-positie per 1 januari 2016.

Dit verzoek is in januari 2017 voorgelegd aan de belastingdienst. Tot nu toe hebben we daarop geen reactie ontvangen. Afhankelijk van de reactie van de belastingdienst bepalen we of er sprake is van een vpb-plicht voor Wetterskip Fryslân.

Gegevensbeheer

In de legger zijn de normen vastgelegd voor de waterstaatkundige infrastructuur (wateren, kunstwerken en keringen) en wordt aangegeven wie deze moet onderhouden. De legger wordt eens in de twee jaar geactualiseerd. De huidige toestand van de waterstaatkundige infrastructuur is vastgelegd in het beheerregister. In 2016 hebben we de uitbreiding van de beleidsregels van de legger met doelstellingen voor ecologie, waterkwaliteit en vaarwegbeheer voorbereid. Deze beleidsregels worden in 2017 in procedure gebracht en vastgesteld.

De waterschappen zijn op grond van de basisregistratie grootschalige topografie (BGT) aangewezen als leverancier van waterstaatkundige gegevens. We geven in de toekomst invulling aan het bronhouderschap voor geo-gegevens van waterschapobjecten zoals gemalen, stuwen, waterlopen en keringen. Via het landelijke samenwerkingsverband SVB-BGT zoeken we samenwerking met andere bronhouders. De gegevens voor de eerste versie van de BGT zijn in 2016 overhandigd aan SVB-BGT. De kaart van de BGT zal naar verwachting medio 2017 beschikbaar zijn.

BIJLAGEN

**BIJLAGE 1: REALISATIE VAN BATEN EN LASTEN
NAAR KOSTEN- EN OPBRENGSTSOORTEN**

(BEDRAGEN X € 1)

Onderstaande tabel geeft de baten en lasten weer op het niveau van de kosten- en opbrengstsoorten en zijn daarbij afgezet tegen de begroting 2016, de gewijzigde begroting 2016 en de realisatie 2015.

KOSTENSOORTGROEPEN	KOSTENSOORTEN	JAARREKENING 2016	BEGROTING 2016	GEWIJZIGDE BEGROTING 2016	JAARREKENING 2015
1 Rente en afschrijvingen	1.1 Externe rentelasten	12.152.231	12.773.197	12.473.197	12.279.860
	1.2 Interne rentelasten	0	0	0	0
	1.3 Afschrijvingen van activa	29.528.658	29.574.711	29.433.264	27.632.068
	1.4 Afschrijvingen van boekverliezen	314.945	0	0	306.190
2 Personeelslasten	2.1 Salarissen huidig personeel en bestuurders	30.965.568	32.299.973	32.299.973	29.910.639
	2.2 Sociale lasten	5.574.343	6.524.523	6.524.523	5.372.005
	2.3 Rechtstreekse uitkeringen huidig personeel en bestuurders	1.733.419	1.867.169	1.867.169	1.742.192
	2.4 Overige personeelslasten	1.261.901	1.476.259	1.476.259	1.705.325
	2.5 Personeel van derden	2.758.818	953.579	953.579	3.658.797
	2.6 Uitkeringen voormalig personeel en bestuurders	0	0	0	979
3 Goederen en diensten van derden	3.1 Duurzame gebruiksgoederen	345.793	347.548	347.548	373.068
	3.2 Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen	3.096.136	3.250.163	3.220.163	2.988.588
	3.3 Energie	6.044.360	6.951.988	6.791.988	6.657.052
	3.4 Huren en rechten	2.385.896	2.076.683	2.076.683	2.471.785
	3.5 Leasebetalingen operational lease	0	0	0	0
	3.6 Pachten en erfpachten	0	0	0	5.258
	3.7 Verzekeringen	241.352	268.790	268.790	248.516
	3.8 Belastingen	109.538	188.664	188.664	180.706
	3.9 Onderhoud door derden	16.170.926	16.283.048	16.668.843	16.022.965
	3.10 Overige diensten door derden	18.747.905	17.882.384	17.819.384	20.069.274
4 Bijdragen aan derden	4.1 Bijdragen aan bedrijven	0	0	0	-3.000
	4.2 Bijdragen aan het Rijk	1.461.976	0	0	1.700.441
	4.3 Bijdragen aan openbare lichamen	15.764.200	12.416.983	14.376.983	9.447.654
	4.4 Bijdragen aan overigen	986.967	436.500	511.500	686.531
5 Toevoegingen voorzieningen-onvoorzien	5.1 Toevoegingen aan voorzieningen	1.441.904	274.433	274.433	2.176.346
	5.2 Onvoorzien	0	150.000	150.000	0
		151.086.836	145.996.596	147.722.944	145.633.239

OPBRENGSTSOORTGROEPEN	OPBRENGSTSOORTEN	JAARREKENING 2016	BEGROTING 2016	GEWIJZIGDE BEGROTING 2016	JAARREKENING 2015
1 Financiële baten	1.1 Externe rentebaten	26.238	0	0	21.621
	1.2 Interne rentebaten	0	0	0	0
	1.3 Dividenden en bonusuitkeringen	0	0	0	0
2 Personeelsbaten	2.1 Baten in verband met salarissen en sociale lasten	34.764	9.881	9.881	32.584
	2.2 Uitlening van personeel	426.536	350.000	350.000	478.998
3 Goederen en diensten aan derden	3.1 Verkoop van grond	0	0	60.000	966.554
	3.2 Verkoop van duurzame goederen	265.372	100	100	145.958
	3.3 Verkoop van overige goederen	45.209	40.000	40.000	46.937
	3.4 Opbrengst uit grond en water	382.737	321.500	321.500	363.687
	3.5 Huuropbrengst uit overige eigendommen	42.834	42.200	42.200	44.615
	3.6 Diensten voor derden	2.563.348	932.155	932.155	1.934.024
4 Bijdragen van derden	4.1 Bijdragen van Europese Unie	0	0	0	0
	4.2 Bijdragen van het Rijk	69.157	136.000	136.000	1.656.110
	4.3 Bijdragen van provincies	185.558	0	0	30.514
	4.4 Bijdragen van overige openbare lichamen	7.462.923	4.900.000	4.900.000	2.963.232
	4.5 Bijdragen van overigen	459.473	202.200	202.200	70.061
5 Waterschapsbelastingen	5.1 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	40.215.816	39.638.809	39.638.809	38.815.398
	5.2 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	22.913.886	22.884.261	22.884.261	22.150.884
	5.3 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	17.990.622	17.980.491	17.980.491	16.494.278
	5.4 Opbrengst watersysteemheffing natuur	1.226.742	1.225.943	1.225.943	1.231.264
	5.5 Opbrengst verontreinigingsheffing	2.267.341	1.763.456	1.763.456	2.031.936
	5.6 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	16.472.163	16.310.790	16.310.790	15.834.028
	5.7 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	36.268.781	36.660.659	36.660.659	35.271.711
	5.8 Kwijtschelding/oninbaar	-3.444.466	-3.925.885	-3.925.885	-3.875.823
6 Interne verrekeningen	6.1 Onttrekkingen aan voorzieningen	76.077	0	0	256.862
	6.2 Geactiveerde lasten	8.680.547	9.289.152	8.589.152	8.864.495
		154.631.658	148.761.711	148.121.711	145.829.930
JAARRESULTAAT		3.544.822	2.765.115	398.767	196.690

BIJLAGE 2: REALISATIE VAN NETTO KOSTEN NAAR BELEIDSPRODUCTEN

(BEDRAGEN X € 1.000)

BELEIDSPRODUCTEN	JAARREKENING 2016	JAARREKENING 2016	BEGROTING 2016	GEWIJZIGDE BEGROTING 2016	JAARREKENING 2015
10101	Eigen plannen	7.007	7.284	7.284	6.629
10102	Plannen van derden	2.448	2.337	2.337	3.839
10203	Beheersinstrumenten waterkeringen	1.038	1.146	1.326	977
10204	Aanleg en onderhoud waterkeringen	16.140	16.451	16.317	13.589
10205	Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	32	51	51	45
10306	Beheersinstrumenten watersystemen	1.762	2.153	2.153	1.765
10307	Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	17.575	15.954	18.060	14.898
10308	Baggeren van waterlopen en saneren waterbodems	1.097	1.409	2.114	2.086
10309	Beheer hoeveelheid water	18.179	17.246	17.391	17.138
10310	Calamiteitenbestrijding watersystemen	446	63	63	41
10311	Monitoring watersystemen	4.031	3.760	3.760	3.798
10412	Getransporteerd afvalwater	5.049	5.047	5.090	5.525
10413	Gezuiverd afvalwater	19.834	20.268	20.152	19.425
10414	Verwerkt slib	9.240	10.048	9.818	9.495
10415	Afvalwaterbehandeling door derden	203	185	185	220
10619	Beheersinstrumenten vaarwegen en havens	0	70	70	41
10620	Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	0	21	21	41
10929	Belastingheffing	3.505	3.461	3.461	3.244
10930	Invordering	1.810	1.774	1.774	1.712
11031	Bestuur	3.207	3.111	3.111	4.264
11032	Externe communicatie	683	645	683	641
11101	Onvoorzien	0	150	0	0
11103	Belastingopbrengst	-137.380	-136.464	-136.464	-131.947
11104	Verleende kwijtschelding en oninbaar	3.444	3.926	3.926	3.876
11105	Overige baten en lasten	12.897	12.402	12.182	13.510
11222	Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	134	170	170	369
11223	Vergunningen en meldingen	1.992	2.228	2.228	1.897
11224	Adviezen vergunningen	52	68	68	96
11225	Toezicht	1.324	1.398	1.398	1.708
11226	Handhaving	660	800	800	793
11227	Stimulering derden aanpak en subsidies lozingen	47	71	71	90
19999	Resultaat	3.545	2.765	799	197

BIJLAGE 3: LIJST VAN VERBONDEN PARTIJEN

Onderstaand overzicht bevat de partijen waarmee Wetterskip Fryslân op de een of andere manier mee verbonden is. Volgens het waterschapsbesluit worden de verbonden partijen niet geconsolideerd in de jaarrekening van Wetterskip Fryslân.

(STAND PER 31-12-2016 UIT DE JAARREKENINGEN 2016, TENZIJ ANDERS VERMELD)

	VESTIGINGSPLAATS	RECHTSVORM	EIGEN VERMOGEN	VREEMD VERMOGEN	
				langlopende schulden	kortlopende schulden
Wetterskip Fryslân Deelnemingen BV**	Leeuwarden	Besloten vennootschap	431.912		4.188
Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F.	Leeuwarden	Vennootschap onder firma	159.493	30.000	735.524
Stichting Ir. D.F. Woudagemaal**	Leeuwarden	Stichting	194.847		264.713
Stichting Waterschapsfergoed	Leeuwarden	Stichting	1.844		105.228
Hefpunt	Groningen	Gemeenschappelijke regeling	0	600.000	16.445.886
Waterschapshuis	Amersfoort	Gemeenschappelijke regeling	-10.045	346.868	9.259.301
Ver. van waterschappen en waterbedrijven	Leeuwarden	Vereniging	3.082		37.406
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing *	Grou	Gemeenschappelijke regeling	1.245.160		2.975.745
De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)**	's Gravenhage	Naamloze vennootschap	1.399 ^a	89.713 ^a	
Centre of Expertise Watertechnology (CEW)*	Leeuwarden	Stichting	571.888		598.417
Centrum Innovatief Vakmanschap – Water (CIV-water)	Leeuwarden				
Fries Bestuursakkoord Waterketen (FBWK)	Leeuwarden				

* BRON: JAARREKENING 2014

**BRON: JAARREKENING 2015

^a BEDRAGEN X € 1 MILJOEN

BIJLAGE 4: STAAT VAN VASTE ACTIVA

	Stand 01/01/2016			Mutaties in jaar 2016							Stand 31/12/2016					
	cumulatieve										cumulatieve					
	aanschafprijs	afschrijvingen en bijdragen reserves	subsidies	boekwaarde	overname	nieuwbouw derden	geactiveerde lasten	overboeking onderhanden werk	aanschafwaarde des-investeringen	cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	ontvangen subsidies	afschrijvingen	aanschafprijs	afschrijvingen en bijdragen reserves	subsidies	boekwaarde
A Werken in exploitatie (IVA)																
primaire waterkeringen (bijdrage HBWP)	13.434.428	1.718.487		11.715.941				6.426.278,00				2.521.008	19.860.706	4.239.495		15.621.210
A Werken in exploitatie (MVA)																
gronden	2.482.778			2.482.778									2.482.778			2.482.778
vervoermiddelen en werktuigen	6.168.837	4.055.694		2.113.143				610.634	1.759.741	1.490.632		569.148	5.019.730	3.134.210		1.885.519
overige bedrijfsmiddelen	5.925.796	2.552.113		3.373.683				2.573.965	1.236.861	1.236.861		1.634.360	7.262.900	2.949.611		4.313.289
kantoren, dienstwoningen en werkplaatsen	16.836.420	5.562.397		11.274.023					11.905	11.905		334.036	16.824.515	5.884.528		10.939.987
primaire waterkeringen	29.195.886	9.437.714		19.758.172				2.049.060	203.614	203.614		1.190.518	31.041.331	10.424.617		20.616.715
boezemwaterkeringen	146.256.153	39.401.905		106.854.248				11.536.297	206.125	206.125		6.276.539	157.586.325	45.472.318		112.114.006
watergangen en waterkwantiteitskunstwerken	86.744.662	41.083.912		45.660.750				4.225.731	2.635.368	2.635.368		3.618.707	88.335.025	42.067.252		46.267.774
gemalen waterkwantiteit	72.918.093	19.619.364		53.298.729				9.046.424	1.202.464	1.202.464		4.520.290	80.762.053	22.937.190		57.824.864
zuiveringstechnische werken :																
- zuiveringsinstallaties	153.490.826	71.166.127		82.324.699				3.336.598	6.588.080	6.542.245		6.388.858	150.239.343	71.012.740		79.226.603
- transportsystemen	48.198.150	26.879.537		21.318.613				3.653.259	4.212.367	4.212.367		2.040.388	47.639.041	24.707.558		22.931.484
- slibverwerkingsinstallaties	10.029.223	7.390.598		2.638.625								412.519	10.029.223	7.803.117		2.226.106
wegen	445.753	379.398		66.355					151.648	151.648		22.288	294.105	250.038		44.067
Totaal werken in exploitatie	592.127.005	229.247.246		362.879.760				43.458.245	18.208.174	17.893.229		29.528.658	617.377.076	240.882.674		376.494.402

	Stand 01/01/2016			Mutaties in jaar 2016							Stand 31/12/2016					
	cumulatieve			boekwaarde	overname	nieuwbouw derden	geactiveerde lasten	overboeking onderhanden werk	aanschaf- waarde des- investeringen	cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	ontvangen subsidies	afschrijvingen	cumulatieve			
aanschafprijs	afschrijvingen en bijdragen reserves	subsidies	aanschafprijs										afschrijvingen en bijdragen reserves	subsidies	boekwaarde	
B Onderhanden werken (IVA)																
primaire waterkeringen (bijdrage HBWP)	6.426.278			6.426.278		6.482.495								6.482.495		6.482.495
B Onderhanden werken (MVA)																
gronden																
vervoermiddelen en werktuigen	610.634			610.634		923.442								923.442		923.442
overige bedrijfsmiddelen	1.581.414			1.581.414		2.515.306	28.945							1.551.700		1.551.700
kantoren, dienstwoningen en werkplaatsen	3.700.615			3.700.615		7.764.400	246.842				20.775			11.711.857	20.775	11.691.082
primaire waterkeringen	20.551.243		33.901.566	-13.350.323		46.197.678	1.166.775				33.873.079			65.866.636	67.774.645	-1.908.009
boezemwaterkeringen	24.117.617		5.379.885	18.737.732		5.420.068	1.084.415				-1.308.143			19.085.803	4.071.742	15.014.061
watergangen en waterkwantiteitskunstwerken	14.705.946		6.207.208	8.498.739		9.830.144	1.980.898				710.783			22.291.258	6.917.991	15.373.267
gemalen waterkwantiteit	19.169.707		6.212.045	12.957.662		10.429.170	2.043.435				-630.393			22.595.888	5.581.651	17.014.237
zuiveringstechnische werken :																
- zuiveringsinstallaties	11.379.374			11.379.374		10.729.172	1.551.573							20.323.520		20.323.520
- transportsystemen	5.357.695		90.391	5.267.304		2.265.010	559.635				-89.391			4.529.082	1.000	4.528.082
- slibverwerkingsinstallaties	510.370			510.370			18.029							528.399		528.399
wegen																
Totaal onderhanden werken	108.110.893		51.791.094	56.319.799		102.556.886	8.680.547				32.576.711			175.890.080	84.367.805	91.522.275
Totaal materiële activa	700.237.898	229.247.246	51.791.094	419.199.559		102.556.886	8.680.547		18.208.174	17.893.229	32.576.711	29.528.658	793.267.156	240.882.674	84.367.805	468.016.677

	aanschafprijs	cumulatieve afschrijvingen	verminde- ring	boekwaarde	her- waardering	overige vermeerde- ringen	waarde vermindering	overige verminderingen		aanschafprijs	cumulatieve verminderingen	boekwaarde
Financiele vaste activa												
Deelneming Wetterskip Fryslân Deelnemingen				99.600				-		99.600		99.600
Kapitaalverstrekking aan bedrijven				412.845						412.845		412.845
				512.445						512.445		512.445

BIJLAGE 5: STAAT VAN VASTE SCHULDEN

BANK	Oorspronkelijk bedrag geldlening	Soort lening	Rente percentage	Stand 01-01-16	Aflossingen	Laatste aflossing	Stand 31-12-16	Rente te betalen	Rente t.l.v. begrotingsjaar	Aflossingen 2017	Verschuldigde rente 2017
BNG	13.613.406	lin.	4,700	2.042.011	680.670	2018	1.361.341	95.975	90.909	680.670	10.131
BNG	13.613.406	lin.	4,840	2.722.681	680.670	2019	2.042.011	131.778	113.384	680.670	55.182
NWB	1.250.000	lin.	5,450	437.500	62.500	2022	375.000	23.844	21.299	62.500	15.271
NWB	1.900.000	lin.	4,470	760.000	95.000	2023	665.000	33.972	31.141	95.000	19.817
NWB	680.670	lin.	6,570	136.134	27.227	2020	108.907	8.944	8.944	27.227	0
NWB	453.780	lin.	6,570	90.756	18.151	2020	72.605	5.963	5.936	18.151	106
NWB	453.780	lin.	6,400	22.689	22.689	2016	0	1.452	182		0
NWB	1.361.341	lin.	6,400	68.067	68.067	2016	0	4.356	726		0
NWB	3.403.352	lin.	6,300	226.890	226.890	2016	0	14.294	13.103		0
NWB	907.560	lin.	5,890	90.756	45.378	2017	45.378	5.346	2.895	45.378	2.450
NWB	907.560	lin.	5,950	226.890	45.378	2020	181.512	13.500	11.250	45.378	9.000
NWB	1.361.341	lin.	6,000	544.536	54.454	2025	490.082	32.672	32.010	54.454	5.963
NWB	907.560	lin.	5,370	272.268	45.378	2021	226.890	14.621	12.590	45.378	10.153
ASN	15.000.000	fixe	4,040	15.000.000	0	2019	15.000.000	606.000	606.000		28.617
NWB	15.000.000	fixe	4,500	15.000.000	0	2041	15.000.000	675.000	675.000		671.250
NWB	20.000.000	fixe	4,350	20.000.000	0	2042	20.000.000	870.000	870.000		514.750
NWB	20.000.000	fixe	4,500	20.000.000	0	2043	20.000.000	904.932	890.027		214.411
BNG	10.000.000	fixe	2,200	10.000.000	0	2020	10.000.000	220.000	220.000		29.944
Provincie	15.000.000	fixe	3,170	15.000.000	0	2028	15.000.000	475.500	475.500		161.540
NWB	15.000.000	fixe	3,498	15.000.000	0	2039	15.000.000	524.700	524.700		51.751
NWB	10.000.000	fixe	3,264	10.000.000	0	2036	10.000.000	326.400	326.400		251.283
NWB	10.000.000	fixe	3,332	10.000.000	0	2037	10.000.000	333.200	333.200		128.716
NWB	10.000.000	fixe	3,364	10.000.000	0	2038	10.000.000	336.400	336.400		19.355
NWB	10.000.000	fixe	3,406	10.000.000	0	2040	10.000.000	336.878	340.600		253.817
NWB	10.000.000	fixe	3,422	10.000.000	0	2045	10.000.000	342.200	342.200		168.756
NWB	10.000.000	fixe	2,798	10.000.000	0	2054	10.000.000	279.800	279.800		44.461
NWB	10.000.000	fixe	1,617	10.000.000	0	2052	10.000.000	161.700	161.700		133.347
NWB	173.991.630	lin.	2,925	173.991.630	4.349.791	2055	169.641.839	5.057.448	4.993.832	4.349.791	2.481.012
NWB	10.000.000	fixe	1,318	10.000.000	0	2025	10.000.000	131.800	131.800		32.860
NWB	10.000.000	fixe	1,461	10.000.000	0	2026	10.000.000	146.100	146.100		12.008
NWB	10.000.000	fixe	1,528	0	0	2027	10.000.000	0	127.682		127.682
NWB	10.000.000	fixe	1,205	0	0	2035	10.000.000	0	8.584		8.584
NWB	10.000.000	fixe	1,340	0	0	2044	10.000.000	0	9.545		9.545
	813.413.321			381.632.810	6.422.243		405.210.565	12.114.773	12.143.438	6.104.597	5.471.762

GEMIDDELDE RENTEVOET: 3,27%

GEMIDDELDE LOOPTIJD: 24,9

COLOFON

REDACTIE

Concerncontrol
Communicatie

ADRESGEGEVENS

Fryslânplein 3
8914 BZ Leeuwarden
Postbus 36, 8900 AA Leeuwarden
Telefoon 058 - 292 22 22
www.wetterskipfryslan.nl

VORMGEVING & OPMAAK

GH+O Communicatie en Creatie
Leeuwarden

FOTOGRAFIE

Wetterskip Fryslân
Daniël Hartog
Arthur Smeets
Humphrey Paap

